

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Факультет філології, психології та педагогіки

Кафедра психології та педагогіки

Спеціальність 053 «Психологія»

Очна форма навчання 4 курс першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
«Психологічні особливості мотивації у студентів»

Виконала студентка гр. 401-ФП

_____ . _____.2025 р. _____ В.О. Ксьонз

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ . _____.2025 р. _____ М.М. Тесленко

Робота допущена до захисту:

Завідувачка кафедри психології та педагогіки Клевака Л.П.

_____ . _____.2025 р. _____ (підпис)

Полтава 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОТИВАЦІЇ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЩІ.....	8
1.1 Психофізіологічні особливості студентського віку.....	8
1.2 Сутність поняття «мотивація» та її види.....	13
1.3 Особливості мотивації студентів у освітньому середовищі.....	18
Висновки до першого розділу.....	25
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВЦІЇ СТУДЕНТІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ НАВЧАННЯ.....	27
2.1 Обґрунтування вибору методичного інструментарію.....	27
2.2 Методика Вивчення мотивації навчання у виші Т.І.Ільїна.....	28
2.3 Методика діагностики мотивів учбової діяльності М.Алексеевої.....	29
2.4 Опитувальник "Автономність - залежність особистості особистості у навчальній діяльності" Г. Пригніна.....	31
Висновки до другого розділу.....	32
РОЗДІЛ 3 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ НАВЧАННЯ.....	34
3.1 Організація та етапи емпіричного дослідження.....	34
3.2 Аналіз отриманих результатів дослідження мотивації студентів.....	36
3.3 Аналіз мотивації навчання у виші.....	40
3.4 Порівняльний аналіз домінуючих видів мотивів в залежності від курсу навчання.....	45
Висновки до третього розділу.....	55
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	64
Додаток А.....	64

Додаток Б.....	67
Додаток В.....	69
Додаток Г.....	71
Додаток Д.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження: На сьогоднішній день дослідження поняття «мотивації» в контексті навчання у вищому навчальному закладі є дуже актуальним питанням, адже те наскільки вмотивованим є студент впливає на їхнє прагнення навчатись а на етапі завершення навчання і на рівень кваліфікації. Також однією з головних задач викладачів вищого навчального закладу є сформувані у студентів навчальну мотивацію на першому році навчання.

Питання мотивації наразі не є абсолютно повністю дослідженим. Вчені продовжують досліджувати структуру головного мозку в особливості його системи що впливають на мотивацію. Лімбіко-ретикулярна система що забезпечує такі впливи як енергетичні, емоційно-вегетативні та найважливіші для даної роботи це мотиваційні впливи, а також інтеграційно-пускові системи що синтезують різні збудження з мотиваційними впливами [12 с 33].

В сучасному світі можна помітити таку тенденцію що високо кваліфікованих спеціалістів стає менша кількість, багато юнаків вважають що освіта не дає потрібних знань і навіть не вступають до закладів вищої освіти і одразу прямують здобувати практичний досвід. Але тих юнаків що вирішили стати на шлях студентства важливо правильно вмотивувати.

З кожним роком в сучасному світі створюють все більше нових методів та технологій які імовірно мають впливати на мотивацію та зацікавлювати. Але для того щоб зрозуміти чи дійсно вони працюють спочатку варто дослідити саму мотивацію, де вона виникає, якою буває.

Мотивацію досліджують в контексті багатьох наук, та розділяють велику кількість її видів. Вона може бути внутрішньою та зовнішньою, позитивною та негативною, примусовою та стимулюючою, матеріальною, професійною або навчальною.

Так як навчальна мотивація супроводжує людину в період її становлення як зрілої особистості їй треба приділити окрему увагу. В залежності від того як

вона буде сформована буде визначатись успішність студента на заняттях, його прагнення покращувати свої навички у вільний від навчання час, бажання отримувати практичні навички, та стати професіоналом у своїй сфері.

Починаючи свій шлях студента, юнаки ще не розуміють специфіку навчання в університеті і в них починається адаптаційний період, в цей час в них формується більш реалістичне ставлення до своєї майбутньої професії, і важливо зробити так щоб студент в ній не розчарування. Варто добре розуміти специфіку формування та закріплення мотивів.

Велике значення має і система мотивування яка включає в себе поетапну роботу, якій викладач має слідувати. Не менш важливим є знання про підвиди навчальної мотивації, адже для вдалого мотивування студента спочатку потрібно визначити які домінуючі мотиви він має, та чи є спільні мотиви для всієї групи.

На даний момент можна назвати декількох сучасних українських вчених що вивчають специфіку навчальної мотивації саме у студентів серед них Л.В. Бондар, І.Г. Головська, Е.В. Фролова, І.П. Тригуб, В.О. Шищенко.

Насамперед проблема навчальної мотивації стосується не лише студентів та педагогів а і роботодавців які потребують отримати освідчених фахівців в яких буде наявний достатній рівень кваліфікації, які будуть готовими до ефективної роботи, та завжди будуть прагнути вдосконалювати свої навички.

Тож зважаючи на всі попередньо зазначені ситуації можна зробити висновок що дослідження питання навчальної мотивації у студентів є актуальною темою для дослідження.

Мета роботи: теоретично виявити та емпірично дослідити психологічні особливості мотивації у студентів.

Завдання роботи :

1. Дослідити особливості психофізіології студентів і віці ранньої та зрілої юності, окреслити новоутворення психіки в цьому віці.

2. Визначити сфери в яких досліджують мотивацію. Ознайомитись з історією досліджень мотивації, розділити поняття мотив та стимул.

3. Виявити специфіку навчальної мотивації та фактори що на неї впливають. Комплексно проаналізувати складові навчального процесу та їх вплив на мотивацію студента.

4. Підібрати методики які досліджують домінуючі стилі навчання, мотиви навчання та мотивацію у вищому навчальному закладі.

5. Здійснити аналіз отриманих даних для виявлення різного ставлення до навчання в залежності від віку.

Об'єкт дослідження: мотиваційна сфера здобувачів вищої освіти.

Предмет дослідження: психологічні особливості навчальної мотивації у студентів.

Методи дослідження: проведення анонімного електронного опитування за такими методиками:

1. Методика Вивчення мотивації навчання у виші Т.І. Ільїна.
2. Методика діагностики мотивів учбової діяльності М. Алексеєвої.
3. Опитувальник "Автономність - залежність особистості у навчальній діяльності" Г. Пригніна.

Гіпотеза дослідження: передбачається що рівень прояву мотивів у першого курсу значно нижче ніж у четвертого.

Інформаційна база досліджень: літературні матеріали такі як книги, статті в журналах, матеріали конференцій та електронні джерела.

Галузь застосування результатів дослідження: отримані дані за допомогою емпіричного дослідження може використовуватись в вищих навчальних закладах для створення максимально ефективного навчання та для розуміння того які види мотивів потребують більшого застосування. Результати кваліфікаційної роботи в подальшому можуть бути використані для проведення лекцій, тренінгів, та на наукових конференціях.

Структура та обсяг роботи: Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що нараховує 31 найменування та п'ятьох додатків. Робота викладена на 73 сторінках друкованого тексту, вміщує в себе 3 таблиці та 19 рисунків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОТИВАЦІЇ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ

В даному розділі здійснений теоретичний аналіз основ мотивації в студентському віці через психофізіологічні особливості, визначення поняття мотивації, її видів та історії становлення мотивації. Розглянуто особливості навчальної мотивації в контексті закладів вищої освіти.

1.1 Психофізіологічні особливості студентського віку

Студентський вік також іменують юнацьким, але не кожна особа юнацького віку навчається і входить до чисельності студентів, саме тому у своїй роботі я буду використовувати таке формулювання як студентський вік.

Період студентства це ті часи які називають найяскравішим періодом в житті особистості. Він є активним для більшості людей, нові знайомства, нові обов'язки, фінальна фаза дорослішання організму. В цей час студентство обирає шлях свого життя, остаточно вирішує питання «ким мені бути?».

Період студентства супроводжується активним інтересом до моральних проблем. Юнаки намагаються зрозуміти в чому сенс їхнього життя та визначити цілі на майбутнє. Вони сильніше починають розуміти власні обов'язки та відповідальність. Почуття любові та дружби набувають більшого значення. Для цього віку типовим є розвиток цілеспрямованості, наполегливості та рішучості. Моральні та естетичні почуття також набувають більшої сили та активно розвиваються. У студентів посилюються свідомі мотиви поведінки, вони набувають самостійності та навчаються володіти собою [4 ст. 223].

Особливості студентського віку досліджували і досліджують безліч вчених. Їх цікавило як формується особистість в цей момент, що змінюється, що вагомо впливає на розвиток людини. Як змінюється тіло та мозок, що змінюється

в особистісній сфері. На що варто звертати в цей період свою увагу, та як ефективно розвиватися.

Концепція Жана Піаже розглядає юнацький вік з точки зору інтелектуалістичного підходу. Юнацьке мислення характеризується наявністю егоцентризму, В більшості випадків воно спрямоване не на дійсність, а на можливість. У юнацькому віці розумовий розвиток супроводжується певними ускладненнями а саме розвиток формальних операцій. Це сприяє появі рефлексії а також теоретичного осмислення, завдяки чому юнак формує власне уявлення про майбутній життєвий шлях [13 ст. 131]

Думки вчених щодо визначення точного вікового діапазону юнацького віку дещо розділяються але тим не менш їх думки можна поєднати в загальне значення.

Наразі узагальнені вікові межі юнацького періоду для дівчат та хлопців дещо різняться. У хлопців він триває від 16-17 до 21 року, в той час як для дівчат це період від 16 до 20 років. Його прийнято розділяти на дві частини ранній та зрілий юнацький вік. Період ранньої юності характеризується тим що в цей час темпи розвитку і росту організму починають уповільнюватись, закінчується первинна соціалізація. В період зрілої юності завершується біологічне дозрівання. Цей період характеризується тим що надзвичайної уваги набуває саме інтелектуальний розвиток, паралельно з цим особистість стає більш стабільною емоційно, активно продовжується процес самовдосконалення та саморозвитку, більшої інтенсивності набуває романтична взаємодія [8 ст. 52].

Під час раннього юнацького віку завершується формування скелета, загальносоматичний розвиток набуває своєї пікової точки. У корі головного мозку найбільшого рівня динамічності набувають процеси збудження та гальмування, що в свою чергу викликає велику увагу до самооцінювання фізичного розвитку, а також зосередження на власному зовнішньому вигляді [27 ст.179].

Студентський вік характеризується певною кількістю новоутворень, які стосуються декількох особистісних сфер.

В когнітивній сфері зростають концентрація та обсяг пам'яті, завдяки тому що від час навчання у вищому навчальному закладі домінує самостійне навчання у студентів збільшується роль довільного запам'ятовування а також розвивається абстрактно-логічна пам'ять та мислення. Також юнакам притаманний особистісний емоційний характер мислення.

В соціальній сфері міститься найбільша кількість новоутворень, велика їх кількість пов'язана з питанням самовизначення. В юнаків з'являється потреба у самовизначенні і найголовніше це готовність до нього. В цей період особистісно-сміслове самовизначення уособлюється як спроба знайти свою соціальну ідентичність. А також важливою нішою є професійне, життєве та особистісне самовизначення. В період студентського життя з'являється професійна спрямованість, цікавість до майбутньої професії зростає, на цьому етапі виникає життєва перспектива, юнаки починають будувати плани на своє майбутнє. Формується моральне світосприйняття. Ситуативна поведінка особистості стає її стійкими якостями а також з'являється свідома саморегуляція власної поведінки. Юнаки мають потребу в неформальному спілкуванні з дорослим якому він може довіряти, вони орієнтуються на дорослого як на особу яка може дати свої знання, навчити чомусь важливого. Виникає схильність до самоаналізу на основі розходжень між реальним «Я» та ідеальним «Я». З'являється самоповага. Дружба доповнюється емоційним напруженням, у відношеннях з деякими людьми з'являється почуття інтимності.

Мотиваційна сфера також має певні важливі зміни. Юнаки можуть свідомо її регулювати, з'являється ієрархія в мотиваційній структурі.

В юнацькому віці особистісні структури розвиваються нерівномірно і виділяються тим що є індивідуальними для кожного. Нестійкість може виражатись в таких сферах як поведінкова, мотиваційна, емоційна та

комунікативна. В поведінковій сфері це може проявлятися у відмові від навчання, спрямування на не характерний вид діяльності, в мотиваційній зміні інтересів. Емоційна нестабільність проявляється в невмінні керувати власними емоціями, а комунікативна у зміні стосунків з близькими людьми [6].

Юнацький вік прийнято вважати сензитивним для становлення особистості як суб'єкта саморозвитку [8 ст. 52].

Студентський вік це той період коли особистість стає дорослою та стикається з особливостями самотійного життя. Багато юнаків починають жити окремо від батьків та набувають навички повноцінної самотійності. В цей час студенти стають зрілими особистостями та завершують свій перехід в доросле життя.

Разом із соціальним зростанням у юнаків збільшуються прагнення які направлені на їхнє майбутнє, чим більш зрілим стає юнак тим динамічніше в нього формуються мотиваційні тенденції які спрямовані на особистісну життєву перспективу [27].

Також у юнаків можна виокремити комплекс новоутворень які направлені на розвиток мотиваційної сфери. Вони пов'язані з появою стійких світоглядів, розвитком мрій та ідеалів а також ціннісних орієнтацій [27].

Період ранньої юності характеризується рядом таких потреб як: з'ясування в чому сенс їхнього життя, самовираження та реалізація себе як особистості. Варто зазначити що ключові мотиваційні тенденції також зазнали значних змін завдяки розвитку нової мотивації. Це виражається в тому що велика кількість уваги спрямовується на те щоб спрогнозувати наслідки своїх вчинків з різноманітних позицій таких як духовні, морально-етичні та прагматичні. Інтегрувальні системи світогляду та потреб стають впорядкованими. Мотиваційна сфера своїм покращенням та розвитком передумовлює собою обґрунтоване прийняття рішень а також утворення намірів, що собою стимулює формування адекватної та осмисленої поведінки особистості [27 ст. 191].

Так як студентський вік вважається періодом становлення особистості, його активно досліджують науковці. Вчені визначають його особливості та знаходять головні точки розвитку для цього вікового періоду. Він є одним із ключових та важливих для кожної людини і саме цим привертає свою увагу для створення майбутніх досліджень.

Велика кількість вчених визначає особистісну зрілість як структуру що містить в собі багато компонентів що в свою чергу являється проявом потенціалу особистості та критерієм зростання особистості. Те що становлення особистісної зрілості припадає саме на етап отримання майбутньої професії є дуже важливим та визначає багатокomпонентність [11 ст. 77].

Можна зазначити що процес набуття особистісної зрілості є динамічним процесом який бере участь в здатності до рефлексії відносно особистісних якостей та власних вчинків, опановування нових цінностей, в можливості безумовно оцінити іншу людину та в здійсненні відповідальних рішень. Також динамічний процес уособлює можливість об'єктивно усвідомити свій власний нормативно-ціннісний образ, до того ж можна додати здатність до морального самоконтролю в таких взаємодіях як спілкування, поведінка та взаємини [21 ст. 18].

Так як в студентському віці з'являється велике нове коло спілкування у юнака з часом можуть сформуватись нові моделі поведінки та психологічні які були набутими завдяки особистісній взаємодії.

В студентському віці провідна діяльність переходить від міжособистісного спілкування з ровесниками до навчально-професійної. Навчально-професійна діяльність характеризується тим що особистість навчається особливостям майбутньої професії, знайомиться з методами і способами які в майбутньому буде використовувати під час робочої діяльності. Юнаки в цей період оволодівають навичкам професійного мислення [16 ст. 107].

Отже студентський вік це період коли в людини завершується біологічне дозрівання а також здобуття зрілості. Він містить в собі дві частини під час яких розвиваються свої структури психіки та організму. Це ключовий етап для становлення особистості як професіонала та зрілої особистості.

1.2 Сутність поняття «мотивація» та її види

Поняття мотивації досліджують багато галузей наук. Нею цікавиться не лише психологія а й соціологія, біологія, політологія, управління та рекламна діяльність. В процесі досліджень вчені створили декілька різних теорій мотивації, де в чому вони схожі але все ж різняться між собою, деякі доповнюють та покращують попередні. В контексті різних наук та вікових періодів поняття мотивації вивчали такі зарубіжні вчені як Хайнц Хекхаузен, Едвард Торндайк, Генрі Мюррей, а також Українські вчені Лідія Орбан-Лембрик, Олександр Зозульов.

Зараз в світі існує досить багато різних формулювань того що ж таке мотивація, кожна теорія мотивації пропонує своє визначення, я пропоную розглянути те яке пропонує тлумачний психологічний словник.

«Мотивація — її складають спонукання, що викликають активність організму і визначають її спрямованість. Усвідомлювані або неусвідомлювані психічні фактори, що спонукають індивіда до здійснення певних дій і визначають їхню спрямованість та цілі. У широкому змісті термін використовується у всіх сферах психології, що досліджують причини та механізми цілеспрямованої поведінки людини і тварин » [31 ст. 264].

Мотивація є важливою нішею в житті кожної особистості, вона супроводжує нас ледь не щодня, адже для того щоб банально встати з ліжка в людини має бути внутрішня мотивація яка надасть їй натхнення на те щоб прожити цей день. Мотивація з нами всюди в навчанні, в праці, вона визначає наскільки наполегливими ми будемо під час виконання того чи іншого завдання.

Підкоркова структура головного мозку бере участь безпосередньо в формуванні таких видів поведінки як вроджена та набута. Особливу увагу варто приділити саме структурам лімбічної системи адже саме завдяки ним в нашому організмі формуються ключові потреби та мотивації [15 ст.107].

Питання мотивації варто розглядати комплексно, ознайомившись з підходами та точками зору різних вчених з різних країн. Адже завдяки тому що її досліджують в різних галузях підходи та висновки можуть бути абсолютно різними. Також важливо ознайомитись з історією становлення мотивації, та визначити з чого почались дослідження мотивації.

Дослідження теорій мотивації почались ще в 17-18 сторіччі, вона розглядалась в контексті поведінки людини та тварини та в їх основній відмінності яка полягала в раціоналізації та автоматизмі.

На дослідження мотивації існує дуже велика кількість поглядів, адже питання мотивації є дуже різнопланові. Її досліджують на абсолютно всіх вікових періодах особистості, вона важлива в дитячих садках, школах та університетах для позитивного залучення дітей до навчання. Велика кількість досліджень мотивації стосувалась психології праці, адже дуже важливо правильно підбирати мотиви для кожного працівника.

В дослідженнях про мотивацію Генрі Мюррея можна вважати однією з найважливіших постатей адже саме він в 1938 році в рамках теорії особистості наблизив питання «потреби» з розумінням проблеми в психоаналітичному руслі. Генрі Мюррей зміг виділити 36 потреб, а також визначити спонукальні умови ситуації що відносяться до цих потреб, він зміг створити таксономію релевантної мотивації поведінки. Генрі Мюррея можна назвати першим вченим який розробив опитувальники для дослідження мотивації та апробував їх. Його опитувальники були створені для того щоб помітити індивідуальні відмінності в мотивах. Не менш важливими з його напрацювань є експериментальні дослідження, клінічні тести а також інтерв'ю [10 ст. 33].

В сучасному світі є велика кількість валідних та надійних методик та тестів, психологи їх використовують не лише в для дослідження мотивації у певної особистості але і для дослідження великої кількості людей в різних групах. Групи школярів, студентів, працівників чи навіть певна нація.

Американський дослідник Девід Мак-Клелланд вивчав мотивацію досягнення. Він дійшов висновку, що залежно від історії розвитку конкретної особистості у ній може переважати або мотивація досягнення успіху (така людина активна й ініціативна, йде на ризик, схильна до змагання і конкуренції), або мотивація уникнення невдачі (така людина ухиляється від ризику і відповідальності, безініціативна, не любить змагань і конкуренції) [23 ст. 52].

Українські вчені також зробили свій внесок у мотиваційні концепції. В дев'ятнадцятому сторіччі такі вчені як Цехановецький Г.М. та Туган-Барановський М.І. досліджували мотивацію в контексті економіки.

Цехановецький Г.М. представляв думку що людина для задоволення своїх потреб людина прагне використовувати силу та можливості інших. Туган-Барановський М.І. в своїх працях заперечив те що мотивацію та інтереси людини потрібно розглядати лише в одnobічно [17 ст. 100].

Важливо вказати що не тільки мотив може спонукати людину до вчинення тих чи інших дій, також це може бути спровоковано стимулом. Необхідно зазначити що хоч мотив та стимул мають подібне значення та вцілому схожі між собою вони мають одну суттєву відмінність. Мотив може містити в собі як внутрішню так і зовнішню мотивацію, в той час як стимул лише зовнішню [5 ст. 3].

Такий психологічний феномен як мотив вважається складним в дослідженні адже його структура складається з багатьох рівнів та утворюється в комплексі ряду факторів [7 ст. 21].

Мотиви це ті фактори які впливають на нас з моменту народження. Інколи мотиви та стимули можуть поєднуватись та впливати на людину одночасно та посилювати ефективність один одного.

Мотивування – це процес впливу на особу з метою спонукання її до певних дій шляхом формування відповідних мотивів. Залежно від цілей та завдань, що досягаються і розв’язуються, виокремлюють два основні типи мотивування:

I тип мотивування передбачає формування зовнішніх мотивів, що спонукають до бажаних для мотивуючого суб’єкта результатів. Важливою умовою його ефективності є глибока взаємодія та порозуміння між двома сторонами.

II тип мотивування спрямований на формування мотиваційної структури особистості. Важливою умовою його ефективності є особлива увага формуванню та підсиленню позитивних, тих, що сприятимуть досягненню високих результатів, мотивів: бажання, наполегливість, сумлінність, спрямованість на навчання тощо. І навпаки, послаблення тих мотивів, які заважають ефективній поведінці: невпевненість, інфантильність, неуважність, неорганізованість тощо. Цей тип мотивування характеризується тим, що: 1) часто не пов’язаний з певним конкретним результатом; 2) його результати значно перевищують результати першого типу мотивування; 3) потребує значно більших старань, знань і кмітливості з боку мотивуючого суб’єкта для його реалізації [28].

Процес мотивування є важливим для кожної людини. Від того як дитину мотивували батьки в дитинстві багато що залежить. Коли дитину гідно та позитивно мотивують то вона стає більш впевненою в собі та готова до нових викликів, завдань та етапів в житті, а коли мотивування відбувається через покарання, не дивлячись на те що це також являється дуже сильний вид мотивування, то в майбутньому в багатьох ситуаціях це зовсім не сприятиме особистісному розвитку людини.

В дорослому віці людина може і не звертати увагу на те задля чого вона щось робить. Щоб не отримати на горіхи від керівника за недосконало виконаний проект, чи задля поліпшення своїх навичок в роботі та розвитку, нових особистісних здобутків.

Варто зазначити що мотиви які залишаються з ними на довгий період часу проходять ряд етапів перш ніж закріпитись.

На думку А.А Файзаулаєва мотиви в ході діяльності можуть проходити такі етапи:

1) етап який характеризується усвідомленням спонукання. Завдяки тому що мотиваційне спонукання починає усвідомлюватися воно починає здійснювати спрямовуючу функцію. В тому випадку коли цей етап відсутній для людини буде характерна імпульсивна поведінка та так званий сліпий пошук;

2) етап прийняття мотиву. Це етап який характеризується тим що усвідомлене спонукання перетворюється в особистісний мотив, спонукання стає частиною ієрархії суб'єктивно-особистісних цінностей;

3) етап реалізації мотиву. Етап під час якого мотив набуває певного значення. В тому випадку коли цей мотив з певних причин реалізувати не виходить це може привести відчуття у людини фрустрації спонукання;

4) етап закріплення мотиву. У випадку коли людина велику кількість разів повторює використання мотиву він переходить з мотиву в рису характеру. В тому випадку коли мотив не закріплюється у людини виникає нецілісність характеру що в подальшому може спонукати відчуття соціально рольової неадекватності;

5) етап актуалізації спонукання. На цьому етапу відбувається закріплення мотиву в якості риси характеру. Це є настанням нового ланцюгу формування мотиваційних утворень [22 ст. 95].

1.3 Особливості мотивації студентів у закладі вищої освіти

Один з основних феноменів який супроводжує студентів протягом всього процесу навчання є мотивація, її визначають цілі та мотиви юнаків. Мотивація в освітньому середовищі визначається ще на етапі вибору майбутньої професії та вузу.

Для того щоб в майбутньому бути вдоволеним обраною професією потрібно точно визначити які професійні інтереси має людина, та до чого вона має схильності. Неправильний вибір професії зумовлюється зовнішніми або внутрішніми чинниками. До зовнішніх чинників які ще називають соціальними відноситься неможливість обрати професію до якої особистість виявляє інтерес. До внутрішніх чинників які називають психологічними можна віднести нестачу знань самого себе, не усвідомлення власних професійних здібностей, також чинником може виступати романтизація професії що трапляється дуже часто, багато юнаків не усвідомлюють реальні особливості майбутньої професії та при зустрічі з ними дещо розчаровуються [9 ст. 128].

Нажаль в багатьох випадках студенти вступають не туди куди хочуть саме вони, а на ту спеціальність яку батьки вважають за престижну, звісно що в таких умовах мотивація до навчання буде значно відрізнятись від того коли ти сам обираєш свій шлях. Коли студент відразу ж не зацікавлений в спеціальності то вмотивувати його буде важко. В такому випадку в людини може бути лише один мотив це отримати хоча б якийсь диплом та подарувати його батькам.

Якщо ж студент обрав бажану ним спеціальність то справи з мотивуванням будуть кращі, в такому випадку на перших заняттях педагогам важливо підкріпити цю внутрішню мотивацію студента і максимально її посилити. Інколи в перші роки навчання юнаки можуть розчаровуватись в майбутній професії і навіть не знаючи чи готові вони залишити її в своєму житті.

Для того щоб підготувати студента до здійснення професійної діяльності окреслюється розвиток певних психологічних факторів. Студент розвиває в собі

особистісні та професійні ціннісні орієнтири. Також з'являється мотив оволодіння обраною сферою діяльності, а також мотив який визначає розуміння особливостей та проблематики спеціальності, та визначення можливих перспектив. Юнаки переходять до самостійного навчання та розуміння що самоосвіта супроводжуватиме їх весь період професійного становлення. Вони розвивають в своїй психіці процеси адаптації, а також гнучкості. Для професійного становлення особистості важливим є формування мотивації, для того щоб це відбулося потрібно навчитись поєднати цілі отримання знань разом з особистісними цінностями [25 ст.234].

Студентам важливо визначити задля чого вони навчаються. Чи взагалі є навчання в університеті для них значимою частиною для їх майбутнього, чи варто змінити свій вектор навчання і спрямувати його в те що насправді подобається.

Навчальна мотивація складається з різних компонентів, вона залежить як від студента так і від викладача, вони мають працювати в комплексі для високого рівня мотивування.

Досліджуючи суть поняття навчальної мотивації варто розглядати його комплексно, потрібно надавати значення ознайомленню з такими складовими освітнього процесу як:

- самостійна робота студента;
- якість навчального матеріалу;
- спрямованість на студента;
- методи що запобігають активізації пізнавальної діяльності;
- методи що стимулюють відповідальність;
- значення педагога в процесі навчання [25 ст. 234].

Під час самостійного навчання рівень вмотивованості студента лежить лише на ньому, тому варто обирати теми які справді захоплюють та додають наснаги дізнаватись про них ще більше, не варто і забувати що під час

самонавчання важливо звертати увагу на надійність та правдивість тих даних з якими ти працюєш та знайомишся. Дослідження цікавого предмету теми чи феномену дуже добре покращує мотивацію, в процесі навчання студент може увійти в так званий стан потоку який буде стимулювати юнака дізнаватись все більше і більше.

Навчання в самому освітньому закладі також має супроводжуватись мотивуючими факторами з боку викладачів. Вони можуть бути в абсолютно різній формі. Це може бути мотивуванням за допомогою використання сучасних методів викладання, додавання нестандартних цікавих завдань, використання новітньої техніки. Важливо щоб викладач своєю мовою, поведінкою та ставленням до предмету надихав та зацікавлював студента. Спосіб подачі інформації також впливає на мотивацію студентів. Постійні сухі лекції мало кого надихають на навчання, а от додавання практичного досвіду та жива розмова з обговореннями будуть спонукати студент до навчання.

Підвищенню мотивації навчання здобувачів освіти сприяє використання сучасних комп'ютерних технологій та інтерактивних моделей навчання, а також уроки зі створенням проблемної ситуації на різних етапах з використанням комп'ютерного тестування, позаурочна робота з виконання проєктів і дослідницьких робіт з використанням ресурсів Інтернет [30 ст.380].

Також важливим є саме ставлення вузу до мотивування. Якщо вуз сприяє мотивації студентів це дуже важливо, адже коли людина бачить що для неї щось роблять в неї з'являється бажання розвиватися та ставати кращою в своїй галузі. Організування лекцій з спеціалістами, екскурсії в можливі майбутні місця роботи сприяє мотивуванню.

Навчальна діяльність студентів полімотивована. Визначають дві групи мотивів, які спрямовують навчання юнаків: мотиви діяльності (зв'язані з її смыслом та самим процесом навчальної діяльності); мотиви, що знаходяться поза

межами навчальної діяльності (соціальні, вузько особистісні чи негативні) [3 ст. 12].

У студентів мотиваційно-вольовий компонент проявляється у соціальній активності, а саме прагнення до соціально ініціативної поведінки, також у юнаків спостерігається цілеспрямоване керування власною соціальною діяльністю [29].

Варто зазначити що не дивлячись на те що раніше мотиви були розглянуті лише в двох групах таких як зовнішніх та внутрішніх, вони розділяються ще на певну кількість підвидів.

М. Артюшина виділяє залежно від змісту діяльності як студента, так і викладача такі групи мотивів:

- професійні, пов'язані з прагненням оволодіти певною спеціальністю, та розумітися на особливостях та тонкощах майбутньої професії;
- пізнавальні, спрямовані на бажання студентом розширити свій кругозір та отримати нові знання;
- широко соціальні, бажання отримати певний статус та визнання в суспільстві;
- вузько соціальні, бажання отримати певний статус та визнання в певній значимій соціальній групі;
- процесуально-змістові, виражаються в зацікавленні студента до ознайомлення з особливостями процесів та змісту в обраній галузі;
- матеріальні, бажання мати можливість в майбутньому забезпечити себе коштами;
- мотиви досягнення, виражаються в бажанні отримати певні результати та здобутки в навчальній діяльності;
- утилітарні, розділяються на дві групи, уникнути покарання або отримати розвиток [19 ст.88].

Кожна людина може визначити свої домінуючі мотиви. Їх варто детально дослідити щоб зрозуміти що саме є головним стимулом студента у навчанні. Під

час навчання, викладачу важливо виділити які основні мотиви спонукають групу на навчання та активно їх використовувати. Сам студент також має добре знати свої особливості мотиваційної сфери і періодично повертатися до них і нагадувати собі для чого саме він навчається.

Завдяки тому що у студентів формується усвідомлення в них починають утворюватися деякі спонукання до дій, що сприяє задовільненню усвідомлених потреб. У студентів навчальна поведінка спонукається декількома мотивами. Серед них виділяють мотиви що являються домінантними, а також такі які їм підпорядковуються. Взаємодія всіх цих мотивів утворює собою складну динамічну систему. Важливо зазначити що система має здатність змінюватись, однак вона все ж вважається відносно стійкою. Зміни відбуваються паралельно з тими перетвореннями які стаються у внутрішній структурі особистості. Також певний вплив має зміна зовнішніх умов у вигляді нового способу життєдіяльності [20 ст. 400].

«У західних країнах широко використовується модель, запропонована Джоном Келлером, – ARCS (Attention, Relevance, Confidence, Satisfaction). ARCS (у перекладі з англ. «увага», «актуальність», «упевненість», «задоволення») – це модель мотиваційного дизайну, яка складається з чотирьох етапів.» А саме з таких етапів :

1. Увага: основною ціллю даного етапу є привернення уваги студентів до навчального матеріалу. Цей процес може бути здійснений завдяки двом способам :

- перцептивне збудження, застосовує несподіванку або невизначеність;
- збуджуючі запитання які стають способом стимуляції зацікавленості

завдяки постановці складних питань або проблем, які студенти мають вирішити.

До методів які застосовують на цьому етапі використовують різноманітні ігри, стратегії, рольові ігри, вони стимулюють увагу та залучають студентів до активної участі під час заняття. Автори ставлять на розгляд такі способи як

візуальні стимули, брейнштормінг, використання гумору та розповіді реальних ситуацій які відбувались в практичному досвіді у викладачів;

2. Актуальність: цей етап спрямований на те щоб донести до студентів що навчальний матеріал який пропонують педагоги є важливим та актуальним на даний момент часу. Для вдалого проходження етапу викладачі мають використовувати просту мову яка буде зрозуміла студентам та приклади для застосування цих знань;

3. Упевненість: метою цього етапу є дати студенту зрозуміти що він може опанувати знання які йому надають не дивлячись на те якої складності навчальний матеріал. Для вдалого перебігу цього етапу викладачам варто влаштувати свою діяльність так щоб студент мав можливість отримувати відповіді на ті запитання які їх хвилюють, також важливо давати фідбек у вигляді позитивних коментарів після певних досягнень, та надати допомогу у випадку коли вона потрібна;

4. Задоволення: завданням цього етапу є забезпечення постійного задоволення від процесу навчання. Для того щоб впевнитись в тому що цей етап успішно проходить пропонується регулярно використовувати тести та опитувальники на визначення рівню задоволеності навчанням. А для стимулювання задоволеності надавати студентам цікаві проекти для демонстрації вже засвоєних знань, варто зазначити що завдання мають бути реалістичними щоб студенти дійсно розуміли як використовувати свої знання на практиці [26 ст. 28].

Важливо сказати що не лише цікаві лекції та практичні мотивують юнаків, але і здобуття практичного досвіду є важливим фактором, знайомство зі справжніми особливостями професії може викликати велике бажання покращити свої вміння та навички, або остаточно зрозуміти що та чи інша професія тоді не підходить.

Мотивацію вважають одним з найбільш результативних засобів що спонукає у студентів навчальну діяльність. Одним із видів діяльності що підвищує мотивацію є проходження практики. Завдяки можливості отримання такого досвіду у студентів відбувається закріплення теоретичних знань здобутих раніше, змінюють переконання що в них з'явилися раніше, а також з'являється розуміння того яка з отриманих раніше інформацій може бути застосованою в практичній діяльності [24 ст. 271].

Висновки до першого розділу

В першому розділі були розглянуті особливості психофізіології студентського віку, визначено віковий діапазон віку для дівчат та хлопців. Розглянуто особливості двох етапів студентської юності. Визначили які зміни відбуваються під час ранньої та зрілої юності в головному мозку. Також розглянули новоутворення в психіці юнацького віку. Одним з важливих новоутворень є розвиток мотиваційної сфери адже в цей період студенти починають свідомо регулювати свою мотивацію та розпізнають ієрархії мотивів.

Познайомились з історичним становленням поняття мотивації, дослідження які почались з порівняння поведінки тварин та людей. Визначили що мотивацію досліджують абсолютно різноманітні галузі наук. Вона важлива не лише для психологів, її використовують педагоги, менеджери, біологи та ін. Мотивування є важливим фактором в житті кожної людини, на нього впливають мотиви і стимули, не дивлячись на схожість значення вони різняться тим що мотив може буде не лише зовнішній але і внутрішній. Для сфери навчальної мотивації визначили такі різновиди мотивів як професійні, матеріальні, широко соціальні, утилітарні, пізнавальні, вузько соціальні, процесуально-змістові та мотив досягнення.

Великий вплив на навчальну мотивацію студентів має ситуація зі сторони навчального закладу. Одним з цікавих підходів мотивування в навчальному

закладі є модель Джона Келлера. Вона включає в себе 4 етапи які зацікавлюють та привертають увагу студента.

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВЦІЇ СТУДЕНТІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ НАВЧАННЯ

Розділ присвячений опису та обґрунтуванню психодіагностичних методик для дослідження особливостей мотивації студентів на різних етапах навчання. Здійснено опис обраних методик.

2.1 Обґрунтування вибору методичного інструментарію

В психології наукове дослідження може проводитись за допомогою кількісних і якісних методів.

Якісні методи дослідження використовують для того щоб зібрати значимі дані, думки, значення чи певні причини що впливають на той чи інший досліджуваний об'єкт. Якісне дослідження не використовує числові дані для збору інформації. До якісних методів дослідження відносяться інтерв'ю, експерименти, фокус-групи, спостереження за учасниками. Вибірка для такого виду методів дослідження буде невеликою.

Кількісні методи дослідження в свою чергу використовують числові дані для збору інформації. На відміну від якісних методів вони мають вищий рівень структурованості та їх результати визначені певною цифрою. До кількісних методів досліджень відносять опитувальники, тести, лонгітюдні дослідження.

Для реалізації свого емпіричного дослідження я обрала кількісний метод збору даних, а саме опитування. Опитувальник є сприятливою формою для досліджень адже його можна використовувати на великій вибірці людей. Вони є одним з найпопулярніших методів для дослідження. Тестова форма збору даних є зручною як для дослідника так і для осіб які були опитані. Його можна швидко та легко оформити на електронній платформі для збору даних, а також завдяки тому що він має закритий ряд питань з можливими варіантами відповіді

опитуваний не витрачає велику кількість часу та енергія для надання власних результатів.

Для своєї роботи я обрала три методики які представляють собою опитувальники:

1. Методика Вивчення мотивації навчання у виші Т. І. Ільїна [18];
2. Методика діагностики мотивів учбової діяльності М. Алексєєвої [1];
3. Опитувальник "Автономність - залежність особистості у навчальній діяльності" Г. Пригніна [14].

Завдяки тому що опитування проходяться на електронній платформі можна забезпечувати опитуваним анонімність що буде сприяти чесним та відвертим відповідям з їхньої сторони.

2.2 Методика Вивчення мотивації навчання у виші Т. І. Ільїна

Методика Т.І. Ільїної допомагає дослідити структуру мотивації у вищому навчальному закладі. Опитувальник включає в себе 50 питань з яких 46 тверджень з якими досліджуваний має погодитись чи заперечити їх, та 4 відкриті відповіді.(Додаток А)

Опитувальник містить в собі не лише значимі для результатів питання, в ньому також наявні так звані фонові питання для маскування які не впливають на результат та не враховуються при обробці.

Методика складається з трьох шкал

1 Шкала «Набуття знань» максимальний бал який можна набрати в цій шкалі це 12,6 балів. Вона показує відношення студента до отримання знань, наскільки він прагне до глибокого вивчення предметів під час навчання в університеті та під час самостійного навчання вдома в поза навчальний час.

2 Шкала «Оволодіння професією» максимальний бал який можна набрати в цій шкалі це 10 балів. Вона показує зацікавленість та ставлення студента до своєї майбутньої професії, чи цікавився він специфікою професії до вступу. В

шкалі з'ясовується чи з'являються в особистості нові хобі, звички чи захоплення які якимось чином пов'язані з майбутньою професією. Чи цікавився студент тим наскільки професія є важливою та актуальною в сучасному суспільстві, чи буде він в майбутньому достатньо матеріально забезпеченим якщо буде працювати за обраною спеціальністю.

3 Шкала «Отримання диплому» максимальний бал який можна отримати в цій шкалі це 10 балів. В цій шкалі показується прагнення отримати фізичний диплом без глибокого засвоєння знань, чи був вступ до вищого навчального закладу через власну думку про те що вища освіта важлива чи це було вимушеною дією під впливом суспільних норм.

Аналізуючи результати всіх трьох шкал варто звернути увагу що якщо мотиви переважають у перших двох то студент зробив адекватний вибір своєї майбутньої професії, він зацікавлений в навчанні та саморозвитку, в цьому випадку буде домінувати позитивна мотивація під час навчання. У випадку коли домінуючим є мотив третьої шкали можна зазначити що опитуваний є незацікавлений в навчанні та оволодінні професійними вміннями та навичками.

Вибір цієї методики обґрунтований тим що вона спрямована на дослідження мотивації у вищому навчальному закладі та дозволяє порівняти спрямування до навчання у 1 та 4 курсу.

2.3 Методика діагностики мотивів учбової діяльності М. Алексєвої.

Методика спрямована на дослідження домінуючих та підпорядкованих груп мотивів. Опитувальник складається з 24 тверджень на які досліджуваний має дати відповідь в залежності від того є названа причина дуже важливою і стимулює до навчання чи навпаки не має ніякого значення. (Додаток Б)

Опитувальник складається з восьми шкал за кожною з яких можна отримати від трьох до п'ятнадцяти балів

1 Шкала «Суспільні мотиви». Вона показує що студент навчається задля того щоб відповідати вимогам суспільства. Навчається адже це є її обов'язком та прагне стати спеціалістом який буде потрібен країні.

2 Шкала «Пізнавальні мотиви». Шкала розкриває прагнення студента отримати знання задля власного розвитку та розширення кругозору.

3 Шкала «Мотиви професійного становлення». Мотиви які спрямовані на майбутнє пересування по кар'єрним сходам, студент розуміє важливість отримання знань в вищому навчальному закладі для того щоб стати професіоналом та підготуватись для реальної роботи.

4 Шкала «Мотиви особистісного становлення». Шкала визначає прагнення людини засвоювати знання для того щоб почувати себе впевненою та обізнаною знаходячись в умовах суспільства.

5 Шкала «Комунікативні мотиви». Дана шкала характеризується тим що основним мотивом навчання є знайомство з новими людьми, порівняння власних поглядів та думок з тими які мають друзі, одногрупник та викладачі. Також наявне бажання вчитись задля того щоб бути цікавим співбесідником та мати можливість підтримати розмову в абсолютно різних темах.

6 Шкала «Мотиви самовиховання». Шкала оцінює бажання студента навчатись задля особистого самовдосконалення, розвитку своїх розумових здібностей, прагнення навчитись різноманітним методам та технікам для самостійної роботи над собою.

7 Шкала «Формальні мотиви» Мотиви що символізують примусове навчання, не бажання розвиватись в обраній професії а навчання через обов'язок. Вони входять до негативної зовнішньої мотивації адже спрямовані на те щоб задовольнити бажання батьків, та уникнути покарання з боку навчального закладу.

8 Шкала «Утилітарні мотиви». Ця шкала показує прагнення студента в майбутньому бути високо забезпеченим з матеріальної точки зору. Бажання мати

певні переваги при працевлаштуванні завдяки наявним документам про завершену вищу освіту та з розрахунком на краще робоче місце.

Після підбиття підсумків по кожній зі шкал людина може зрозуміти які з мотивів нею керують, а які є менш важливими в їхньому житті.

Вибір даної методики обумовлений тим що вона спрямована на визначення домінуючих мотивів у навчальному середовищі, та здатна показати рівень розвиненості кожного мотиву в студента, завдяки даному опитувальнику можна порівняти наскільки різняться чи сходяться мотиви після вступу та на момент завершення бакалаврату.

2.4 Опитувальник "Автономність - залежність особистості у навчальній діяльності" Г. Пригніна

Тест спрямований на визначення стилю навчальної діяльності. Бланк тесту Г. Пригніної містить в собі 18 запитань, на які досліджувані мають відповісти «так» або «ні». (Додаток В)

Результат обчислюється за ключем де кожен збіг додає один бал. Опитуваний може набрати від нуля до вісімнадцяти балів. В залежності від набраної кількості виділяється три типи результатів.

1 Залежний стиль навчальної діяльності у випадку коли опитуваний набрав балів і менше. Цей стиль характеризується тим що в більшості ситуацій особистість спирається на думку інших людей. Вона потребує допомоги, підказок, порад зі сторони викладача. Часто невпевнена в своїх можливостях та за відсутності підтримки зі сторони вагової людини може не братися за цікаві та складні завдання. Має потребу в контролі зі сторони.

2 Невизначений стиль навчальної діяльності. Його визначає діапазон від восьми до десяти балів. Опитувані що належать до цього стилю поєднують в собі характеристику двох інших стилів навчальної діяльності.

З Автономний стиль навчальної діяльності він характеризує досліджуваних які набрали одинадцять балів і більше. Їм притаманні такі особистісні риси як впевненість в собі та в тій роботі яку вони виконують, вони наполегливі та цілеспрямовані, невдачі спонукають їх до того щоб вирішити питання. В них добре розвинений самоконтроль, зазвичай вони мають план якому слідує. Досліджувані з таким стилем навчальної діяльності мають схильність до того щоб самостійно виконувати завдання які їм надаються, в деяких випадках непрохана допомога з боку викладачів може викликати в них роздратування через прагнення зробити все самостійно.

Вибір цієї методики аргументований тим що вона допомагає виявити домінуючий стиль навчання у студента та описує його особливості, в результаті можна виявити чи змінюється тип навчання в залежності від року навчання.

Висновок до другого розділу

У другому розділі було розглянуто різницю між якісними та кількісними методами дослідження. Визначено що якісні методи дослідження складаються з відкритих відповідей на питання або за допомогою спостереження за учасником дослідження, також зазначене що при обробці вони не використовують числові дані.

Кількісні методи дослідження виявились більш зручними та доречними для дослідження адже вони легкі в створенні форми для заповнення. Також не займають велику кількість часу під час їх проходження. Серед існуючих варіацій кількісних методів для даної були обрані опитувальники.

В розділі було проаналізовано три методики, а саме методика Г. Пригніної, Т. Ільїної та М. Алексеєвої. Вони були детально розглянуті та обґрунтовані.

За допомогою опитувальника Г. Пригніної можна дослідити особливості відношення студента до навчання, виявити в нього один з трьох стилів навчання, а саме автономний, залежний або невизначений стиль навчальної діяльності.

Методика діагностики мотивів учбової діяльності допомагає у відслідковуванні домінуючих мотивів навчання за восьми шкалами, а також показує наскільки сильно проявляється той чи інший мотив.

Методика вивчення мотивації навчання у виші Т. І. Ільїної є цінною адже вона досліджує основні категорії мотивації які є важливими для осіб студентського віку, а також допомагає зрозуміти наскільки змінюється ставлення до навчання в самому процесі.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ НАВЧАННЯ

У розділі визначено етапи проведення емпіричного дослідження. Подано результати проведеного емпіричного дослідження мотивації студентів на різних етапах навчання.

3.1 Організація та етапи емпіричного дослідження.

Аналізуючи наукову літературу було визначено що мотивація здобувачів вищої освіти залежить від багатьох факторів. Способи мотивування впливають на рівень загальної вмотивованості та визначають спрямування особистості в навчанні.

Об'єкт дослідження – мотивація студентів.

Предмет дослідження – психологічні особливості мотивації студентів на 1 та 4 курсах навчання.

Метою науково-дослідної роботи стало теоретичне та емпіричне вивчення психологічних особливостей мотивації у студентів.

Відповідно до об'єкту предмету та мети дослідження було окреслено такі емпіричні завдання:

- здійснити теоретичний аналіз психофізіологічних особливостей студентського віку.
- визначити сфери в яких досліджують мотивацію. Ознайомитись з історією досліджень мотивації, розділити поняття мотив та стимул.
- виявити специфіку навчальної мотивації та фактори що на неї впливають. Комплексно проаналізувати складові навчального процесу та їх вплив на мотивацію студента.

– підібрати методики які досліджують домінуючі стилі навчання, мотиви навчання та мотивацію у вищому навчальному закладі.

– здійснити аналіз отриманих даних для виявлення різного ставлення до навчання в залежності від віку.

В основу дослідження покладено гіпотезу: передбачається що рівень прояву мотивів у першого курсу значно нижче ніж у четвертого.

Теоретико методологічною основою стали концепція Жана Піаже в контексті психофізіології юнацького віку, дослідження мотивації таких вчених як Г. Мюррей, Д. Мак-Клелланд, Г. Цехановецький, М. Туган-Барановський, А. Файзаулаєв, М. Артюшина, Д. Келлер.

Для вивчення різниці мотивів навчання на 1 та 4 курсах було використано такі психодіагностичні методики: методика «Вивчення мотивації навчання у виші» Т.І. Ільїна, методика діагностики мотивів учбової діяльності М. Алексеєвої, опитувальник «Автономність - залежність особистості у навчальній діяльності» Г. Пригніна.

Математично-статистична обробка даних: знаходження процентних співвідношень, використання коефіцієнту Розенбаума, порівняльний аналіз.

Дослідження проводилось в декілька етапів:

1. Теоретичний етап: теоретичний аналіз навчальної мотивації у студентів.
2. Підготовчий етап: формулювання мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження, гіпотези, вибір методів та методик дослідження.
3. Дослідницький етап: проведення емпіричного дослідження з вивчення психологічних особливостей мотивації на 1 та 4 курсах навчання.
4. Аналітико-підсумковий етап: кількісний та якісний аналіз емпіричних показників, інтерпретація отриманих та формулювання висновків дослідження.

3.2 . Аналіз отриманих результатів дослідження мотивації студентів

В дослідженні брала участь вибірка яка складалась з 50 осіб студентського віку. Із них 25 студентів навчаються на 1 курсі та 25 осіб на 4 курсі (див. рис. 3.1).

На якому курсі ви навчаєтесь?

Рис. 3.1. Поділ досліджуваних за курсом навчання.

В результаті дослідження домінуючого стилю навчання за методикою Г. Пригніна «Автономність – залежність особистості у навчальній діяльності» ми отримали наступні результати викладені у таблиці 3.1.

Стилі навчальної діяльності	1 курс		4 курс	
	Кількість осіб	Відсоток	Кількість осіб	Відсоток
Автономний	6	24%	10	40%
Невизначений	9	36%	8	32%
Залежний	10	40%	7	28%

Таблиця 3.1 – розподіл респондентів за стилем навчальної діяльності.

За результатами дослідження можна виділити що на першому курсі навчання домінує два стилі навчання.

Залежний стиль – 10 осіб.

Автономний стиль – 6 осіб.

Невизначений стиль – 9 осіб.(див. рис. 3.2)

Для першого курсу характерно ще не розумітись на особливостях навчання тому вони часто потребують отримати певну підтримку та допомогу від викладача, варто зазначити що в цей період важливою є адаптація до нового колективу, місця та нових завдань. В ході адаптаційного періоду для юнака важливо відчувати що на нього звертають увагу та пропонують свою поміч, завдяки цьому вони легше проходять цей період та не втрачають свою мотивацію.

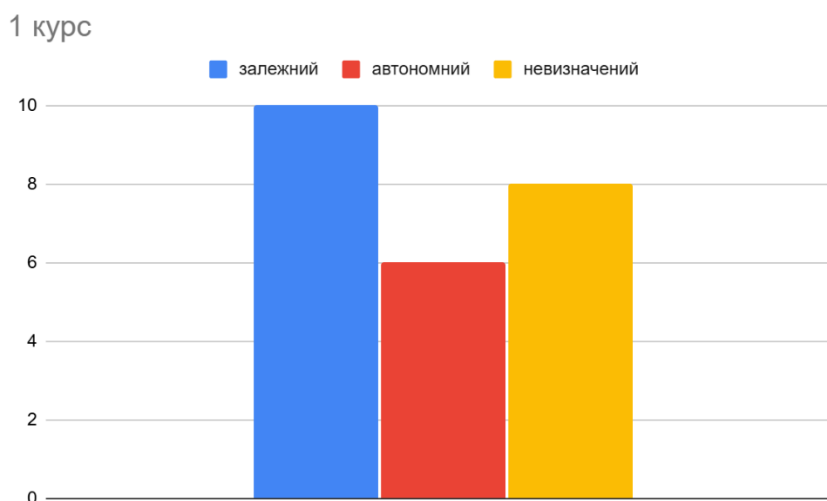

Рис.3.2 Визначення домінуючого стилю навчання на 1 курсі.

На відміну від першого курсу на четвертому виділяється інший домінуючий стиль навчальної діяльності.

Залежний стиль – 7 осіб.

Автономний стиль – 10 осіб.

Невизначений стиль – 8 осіб.(див. рис. 3.3)

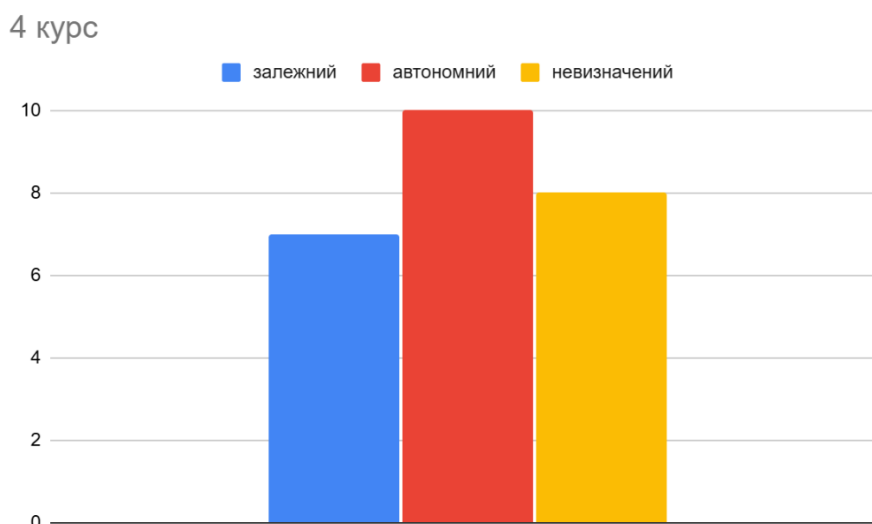

Рис. 3.3 Визначення домінуючого стилю навчання на 4 курсі.

На четвертому курсі навчання в студентів вирізняється самостійність та незалежність в навчанні. Вони вже мають певний ряд знань зі своєї спеціальності і здатні правильно оперувати своїми знаннями. Студенти з більшою впевненістю виконують отримані завдання. Та в меншій мірі потребують допомоги викладача, зазвичай вони значно рідше консультуються з викладачами.

Студенти четвертого курсу вже добре освоїли такий навчальний компонент як самостійне навчання, вони переходять до нового етапу а саме підготовка до робочої діяльності, У випадках коли вони звертаються за допомогою їх питання зазвичай вже не стосуються якихось загальних тем, вони цікавляться більш вузькими питаннями, тими які допоможуть в майбутній професії.

Для обох вікових груп майже в однаковому показнику знаходиться невизначений стиль навчальної діяльності.

1 курс – 9 осіб (52.9%) .

4 курс – 8 осіб (47.1%). (див. рис. 3.4.)

Невизначений стиль навчання

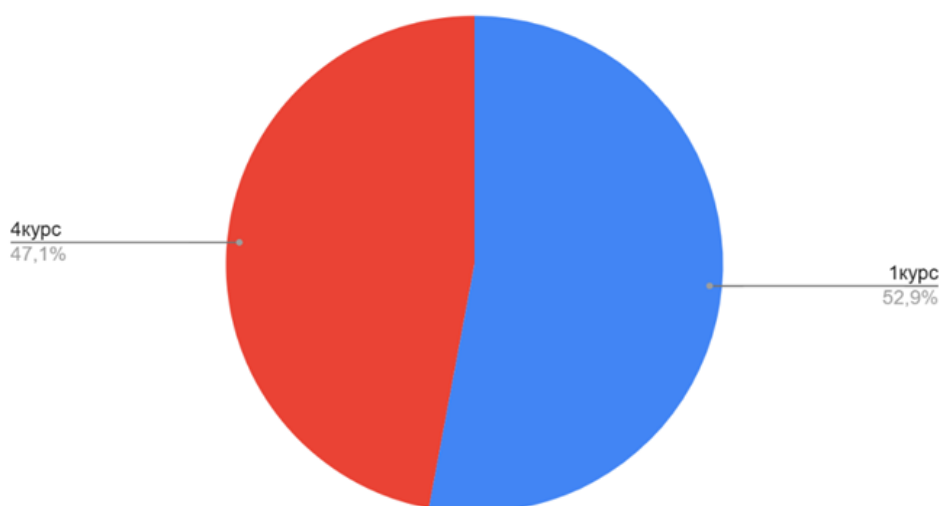

Рис 3.4 Порівняння невизначеного стилю діяльності на 1 та 4 курсах.

Варто зазначити що цей стиль навчання включає в себе поєднання характеристик автономного та залежного стилів. Враховуючи що показники на першому та четвертому курсі займають сусідні позиції можна зробити такий висновок що не зважаючи на курс навчання є студенти які потребують рівну кількість як контролю та допомоги з боку викладача так і можливості самостійно виконувати певні завдання. Зазвичай студентам з цієї категорії потрібен невеликий стимул з боку викладацького колективу, іноді їх потрібно лиш направити в певну діяльність і далі вони будуть готові самостійно виконувати завдання майже не потребуючи допомоги в процесі.

В результаті обробки даних можна зазначити що протягом навчання домінуючий стиль навчання змінюється. Студенти переходять від фази в якій виявляється несамотійність у навчанні до фази де вони можуть показати себе як майбутні професіонали та показують готовність до стикання з практичною роботою.

3.3 Аналіз мотивації навчання у виші

У результаті дослідження мотивації навчання у виші з методикою Т. І Гльїної «Вивчення мотивації навчання у виші» ми отримали результати викладені у таблиці 3.2. Первинні результати дослідження наведено у додатках Г, Д.

Мотив	Н/З	Н/З	О/П	О/П	О/Д	О/Д
№ курсу	Кількість осіб	Відсоток	Кількість осіб	Відсоток	Кількість осіб	Відсоток
1 курс	6	24%	10	40%	9	36%
4 курс	12	48%	9	36%	5	20%

Таблиця 3.2 Рівень прояву мотивів у виші.

За шкалою «Набуття знань» можна виявити те наскільки важливим студенти вважають саморозвиток.

На першому курсі можна помітити наявність декількох низьких показників за даною шкалою.(див. рис. 3.5) Більшість опитуваних знаходяться в межі середніх та високих показників. Результати визначають тенденцію до отримання нових знань з цілю саморозвитку, в більшості вони спрямовані не на певну професійну ціль а на підвищення свого загального розумового розвитку.

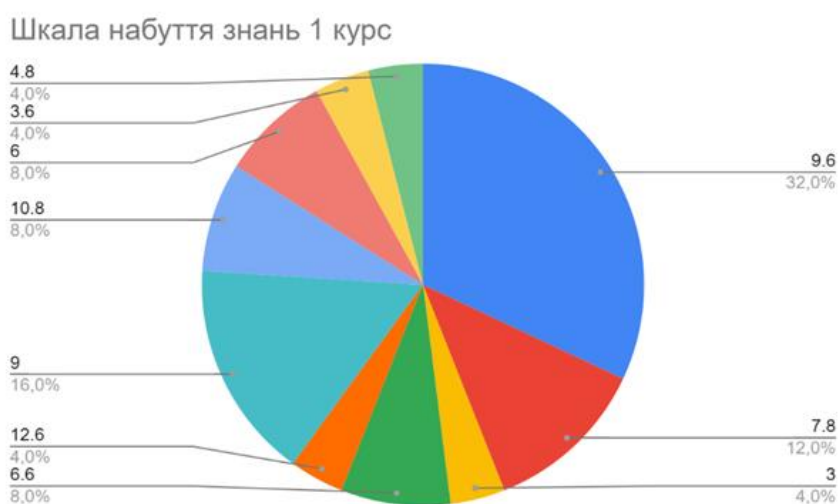

Рис 3.5 Результати 1 курсу за шкалою набуття знань

На відміну від першого курсу на четвертому спостерігається дещо інша тенденція, взагалі відсутні низькі показники. Найчастіше зустрічаються високі результати(див. рис. 3.6). Це показує ціленаправлене бажання отримувати нові знання та розуміння того для чого вони їм потрібні.

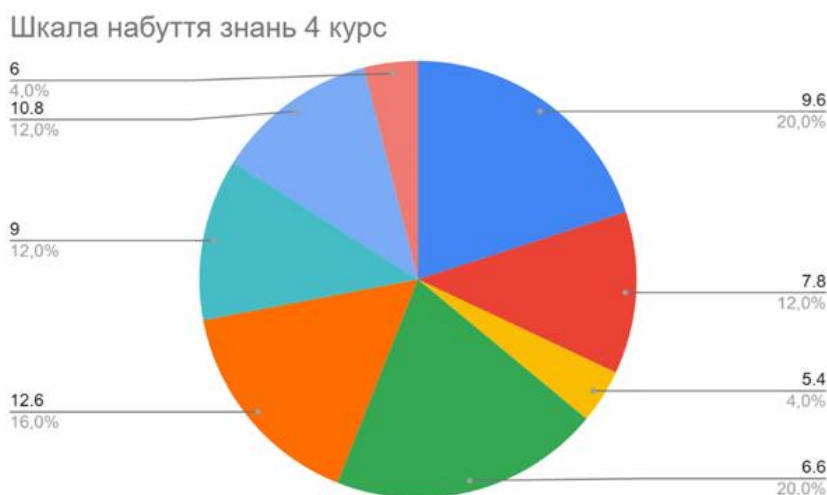

Рис. 3.6 Результати 4 курсу за шкалою набуття знань

Аналіз шкали «Оволодіння професією» також показав відмінні результати у ставленні до такого виду мотиву між першим та четвертим курсом.

Перший курс у своїх відповідях продемонстрував досить високий рівень зацікавленості щодо своєї майбутньої професії. (див. рис. 3.7) При більш детальному огляді відповідей прослідковується згода з тими твердженнями які направлені на оцінку задоволеності від вибору професії, та з тими що визначають чи було у студента попереднє ознайомлення з особливостями тієї чи іншої професії. З цього можна зробити висновок що юнацтво відповідально ставиться до вибору свого професійного спрямування.

Шкала оволодіння професією 1 курс

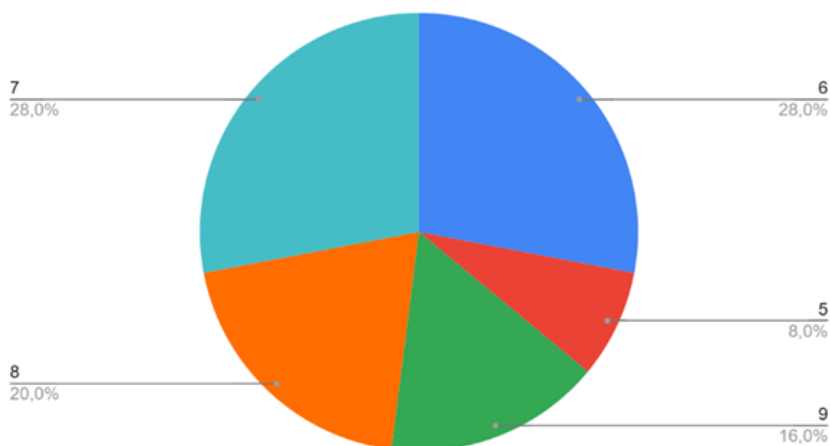

Рис. 3.7 Результати 1 курсу за шкалою оволодіння професією

Результати четвертого курсу ж мають більшу полярність у відповідях, вони різняться і в тому з якими твердженнями вони погоджувались. Оглядаючи діаграму можна розділити відповіді 4 курсу на дві відносно самостійні групи(див. рис 3.8). Студенти які задоволені своєю професією та ті які не виявляють сильного прагнення розвитку в обраній сфері.

Шкала оволодіння професією 4 курс

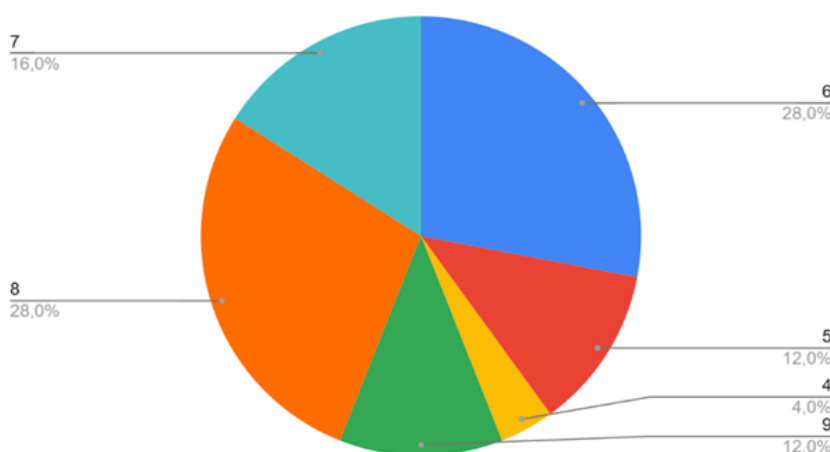

Рис. 3.8 Результати 4 курсу за шкалою оволодіння професією.

Досліджувані які показали високі результати за шкалою оволодіння професією в своїх відповідях підтверджували своє ставлення до професії вважаючи її важливою та престижною, а також проявили зацікавленість в

самостійному розвитку для кращого володіння професією тим що в своєму житті обирають захоплення які дотичні до майбутньої професійної сфери.

Шкала «Отримання диплому» дозволяє проаналізувати чи є для студентів важливим отримання фізичного диплому без опору на розвиток своїх професійних знань.

При аналізі результатів на першому курсі навчання можна прослідкувати що третина досліджуваних отримали високі бали за цією шкалою(див. рис.3.9), це свідчить що вступ до вищого навчального закладу був зроблений під певним суспільним тиском, або ж завчасно і особистість ще не була готова зробити свій вибір щодо певної спеціальності але була вимушена вступити.

Рис3.9 Результати 1 курсу за шкалою отримання диплому.

У студентів четвертого курсу відсутні найвищі показники але при цьому близько половини опитуваних розуміють важливість значення отримання диплома(див. рис. 3.10), кількість осіб що продовжили своє навчання вимушено значно менша. Виявлено що для здобувачів освіти отримання фізичного диплому є не основним мотивом для навчання, але тим не менш грає важливу роль.

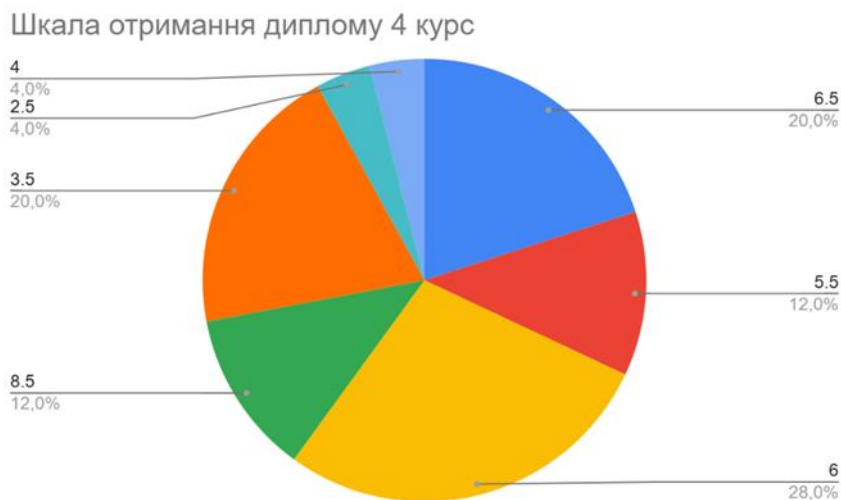

Рис 3.10 Результати 4 курсу за шкалою отримання диплому.

За даним дослідженням можна зробити такий висновок що на першому курсі для студентів найбільш важливим є мотив «оволодіння професією» проте досліджуючи окремі відповіді варто зазначити що даний мотив характеризується попередньою обізнаністю про обрану професію та загальним задоволенням від неї. Друге місце за важливістю займає мотив «отримання диплому», при більш детальному розгляді питань можна визначити що частина з опитуваних вступили до закладу вищої освіти під певним натиском суспільства, а інша частина вважає диплом важливим не зважаючи на думку суспільства.

На четвертому курсі домінуючим виявився мотив «набуття знань», майже в половині респондентів найбільш виражений мотив спрямований на навчання, розширення світогляду та саморозвиток в цілому. На другому місці знаходиться мотив «оволодіння професією» що показує розуміння важливості обраної професії. В комплексі ці два мотиви є результатом який показує адекватний вибір професії та задоволеність навчанням .

3.4 Порівняльний аналіз домінуючих видів мотивів в залежності від курсу навчання студентів

Результати за методикою «Діагностики мотивів учбової діяльності» М. Алексеевої представлені в таблиці 3.3.

	Курс	Низький рівень прояву		Середній рівень прояву		Високий рівень прояву	
		Кільк. осіб	Відсоток	Кільк. осіб	Відсоток	Кільк. осіб	Відсоток
Мотив	1	7	28%	7	28%	11	44%
	4	14	56%	7	28%	4	16%
Суспільний	1	0	0%	13	52%	12	48%
	4	0	0%	14	56%	11	44%
Пізнавальний	1	0	0%	13	52%	12	48%
	4	0	0%	14	56%	11	44%
Професійного спрямування	1	2	8%	15	60%	8	32%
	4	0	0%	9	36%	16	64%
Особистісного становлення	1	0	0%	4	16%	21	84%
	4	0	0%	4	16%	21	84%
Комунікативний	1	4	16%	16	64%	5	20%
	4	7	28%	14	56%	4	16%
Самовиховання	1	0	0%	14	56%	11	44%
	4	0	0%	4	16%	21	84%
Формальний	1	9	36%	4	16%	12	48%
	4	16	64%	9	36%	0	0%
Утилітарний	1	0	0%	9	36%	16	64%
	4	0	0%	6	24%	19	76%

Таблиця 3.3 Розподіл рівня прояву мотивів на 1 та 4 курсах.

Метою даного аналізу є порівняння двох вибірок студентів на виявлення розбіжностей домінуючих мотивів у досліджуваних що знаходяться на першому та четвертому курсах навчання.

Для дослідження наявності чи відсутності різниць в рівнях розвитку обраного мотиву було обрано використати критерій Розенбаума [2].

Вибір критерію оцінки вірогідності розходжень між незалежними вибірками по рівню ознаки здійснювався за такими критеріями:

1. Кількість порівнюваних вибірок дорівнює 2.
2. Об'єм вибірок n де $n_1, n_2 \geq 11$, при цьому $n_1 \approx n_2$.

Для використання критерію Розенбаума використовуються такі формули та дані:

$$Q_{\text{емп}} = S_1 + S_2$$

Де S_1 це кількість значень першого ряду, що більше максимального значення, S_2 це кількість значень другого ряду, що менше мінімального значення першого ряду.

За таблицею(додаток) визначаємо критичні значення Q для $n_1 = 25, n_2 = 25$: $Q_{\text{кр}0,05} = 7$ та $Q_{\text{кр}0,01} = 9$.

Вісь значимості див. рис. 3.11

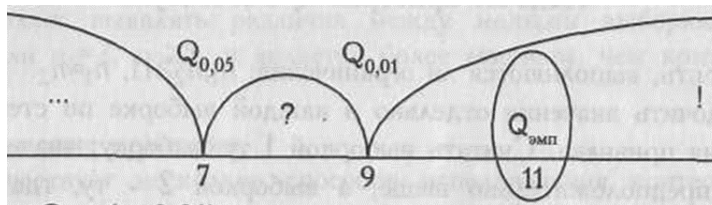

Рис. 3.11 Приклад «осі значимості» для критерію Q Розенбаума.

Переходячи до самого процесу аналізу варто зазначити що попередньо кожна вибірка була впорядкована в порядку зростання ознаки.

Шкала «Суспільні мотиви»(див. рис.3.12)

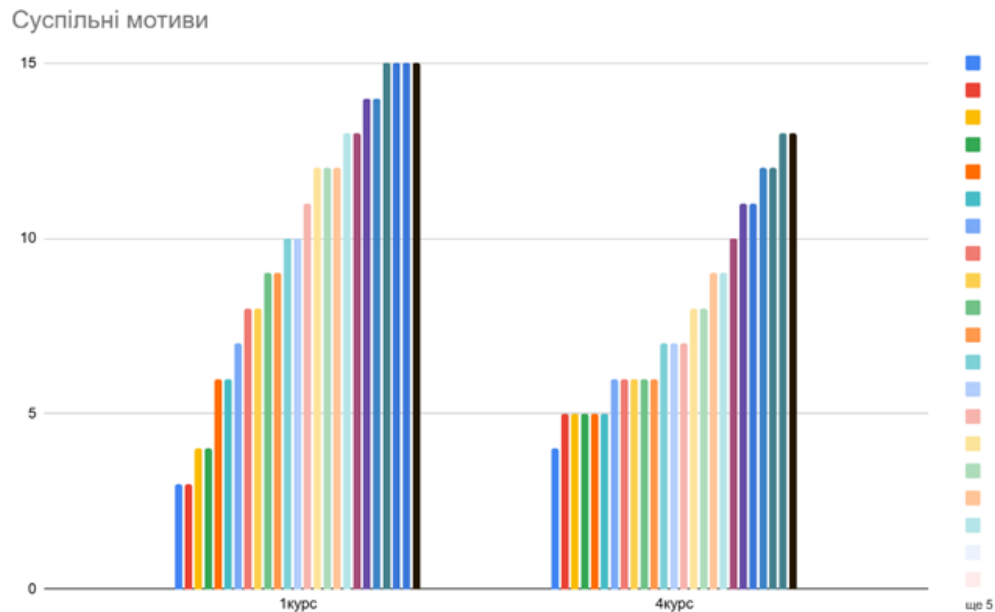

Рис3.12 Результати дослідження рівня проявлення суспільного мотиву на 1 та 4 курсах навчання.

H_0 – студенти 4 курсу не перевищують студентів 1 курсу за рівнем прояву суспільного мотиву.

H_1 – студенти 4 курсу перевищують студентів 1 курсу за рівнем прояву суспільного мотиву.

$$Q_{емп} = 6-2$$

$$Q_{емп} = 4$$

$$Q_{емп} < Q_{кр} (p \leq 0,05)$$

Відповідь H_0 приймається. Студенти 1 курсу не перевищують студентів 4 курсу за такою ознакою як суспільні мотиви.

Шкала «Пізнавальні мотиви»(див. рис. 3.13)

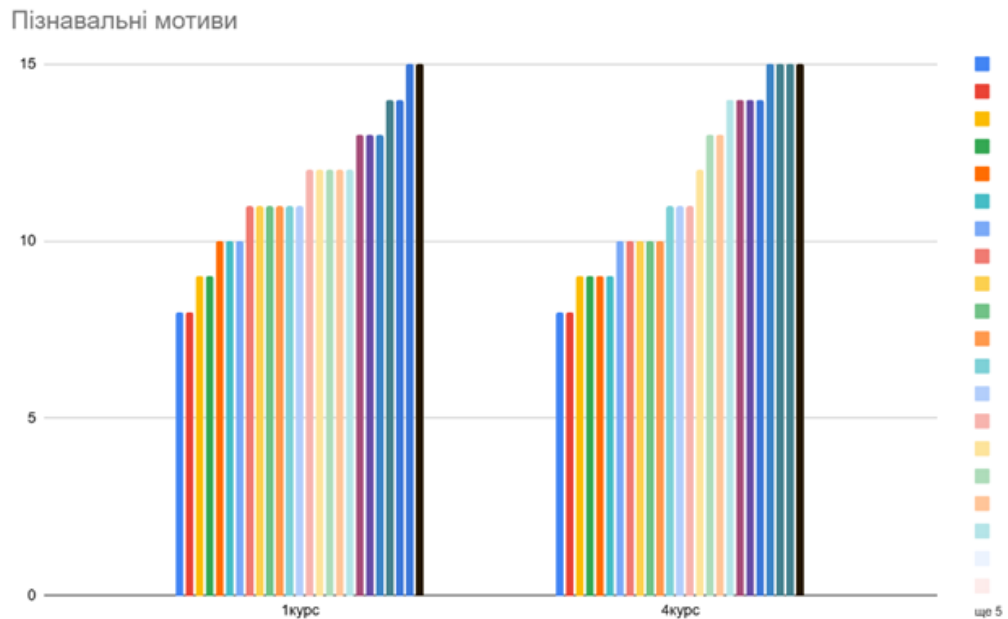

Рис.3.13 Результати дослідження рівня проявлення пізнавального мотиву на 1 та 4 курсах навчання.

H_0 – студенти 4 курсу не перевищують студентів 1 курсу за рівнем прояву пізнавального мотиву.

H_1 – студенти 4 курсу перевищують студентів 1 курсу за рівнем прояву пізнавального мотиву.

$$Q_{емп} = 0+0$$

$$Q_{емп} = 0$$

$$Q_{емп} < Q_{кр} (p \leq 0,05)$$

Відповідь H_0 приймається студенти 4 курсу не перевищать студентів 1 курсу за рівнем прояву пізнавального мотиву.

Шкала «Мотиви професійного становлення»(див. рис. 3.14)

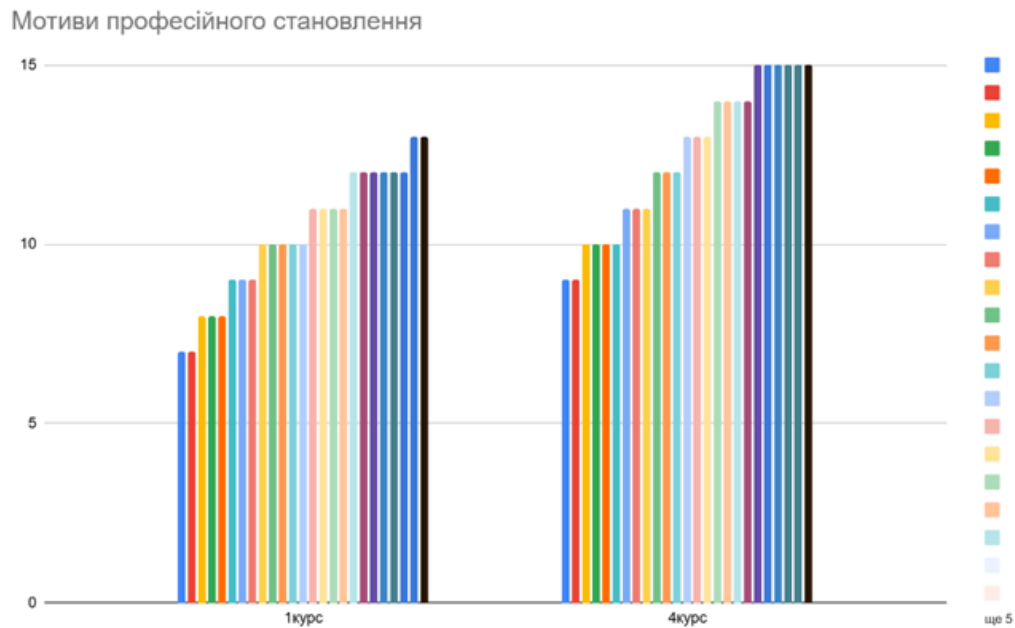

Рис. 3.14 Результати дослідження рівня проявлення мотиву професійного становлення на 1 та 4 курсах навчання.

H_0 – студенти 4 курсу не перевищують студентів 1 курсу за рівнем прояву мотиву професійного становлення.

H_1 – студенти 4 курсу перевищують студентів 1 курсу за рівнем прояву мотиву професійного становлення.

$$Q_{емп} = 10 + 5$$

$$Q_{емп} = 15$$

$$Q_{емп} > Q_{кр}(p \leq 0,01)$$

Відповідь H_0 відхиляється.

Відповідь H_1 приймається студенти 4 курсу перевищать студентів 1 курсу за рівнем прояву мотиву професійного спрямування.

Шкала «Мотиви особистісного становлення»(див. рис. 3.15)

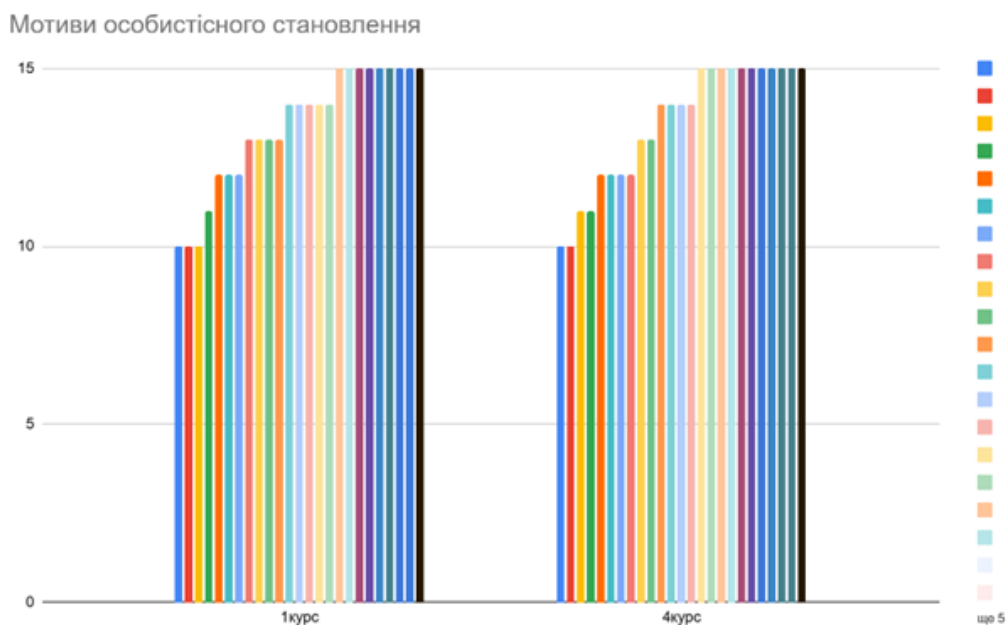

Рис. 3.15 Результати дослідження рівня проявлення мотиву особистісного становлення на 1 та 4 курсах навчання.

H_0 – студенти 1 курсу не перевищують студентів 4 курсу за рівнем прояву мотиву особистісного становлення.

H_1 – студенти 1 курсу перевищують студентів 4 курсу за рівнем прояву мотиву особистісного становлення.

$$Q_{емп} = 0+0$$

$$Q_{емп} = 0$$

$$Q_{емп} < Q_{кр} (p \leq 0,05)$$

Відповідь H_0 приймається студенти 1 курсу не перевищать студентів 4 курсу за рівнем прояву мотиву особистісного становлення.

Шкала «Комунікативні мотиви»(див. рис. 3.16)

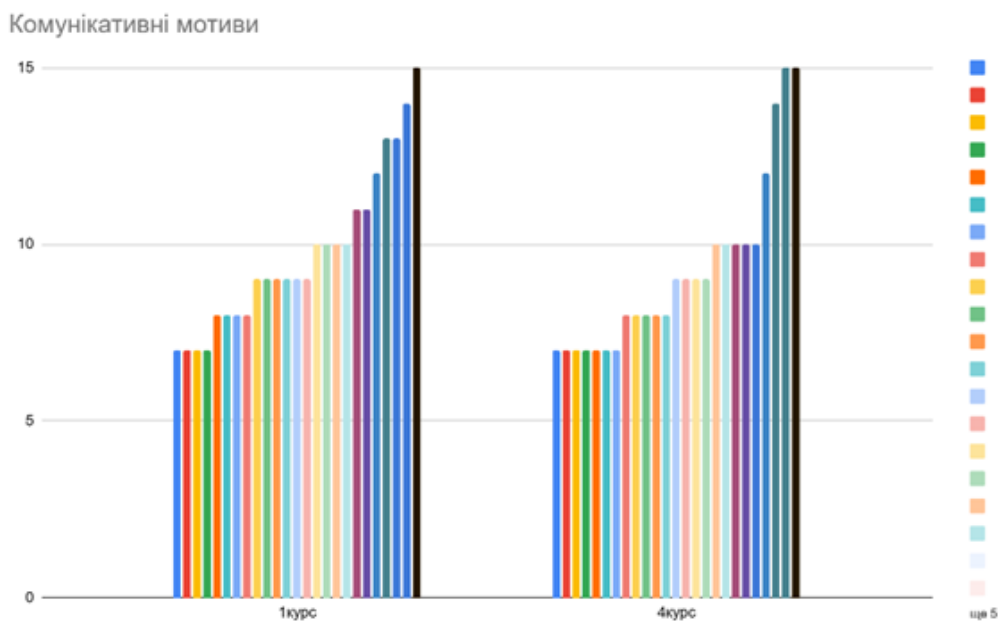

Рис. 3.16 Результати дослідження рівня проявлення комунікативного мотиву на 1 та 4 курсах навчання.

H_0 – студенти 1 курсу не перевищують студентів 4 курсу за рівнем прояву комунікативного мотиву.

H_1 – студенти 1 курсу перевищують студентів 4 курсу за рівнем прояву комунікативного мотиву.

$$Q_{емп} = 0+0$$

$$Q_{емп} = 0$$

$$Q_{емп} < Q_{кр} (p \leq 0,05)$$

Відповідь H_0 приймається студенти 1 курсу не перевищать студентів 4 курсу за рівнем прояву мотиву особистісного становлення.

Шкала «Мотиви самовиховання»(див. рис. 3.17)

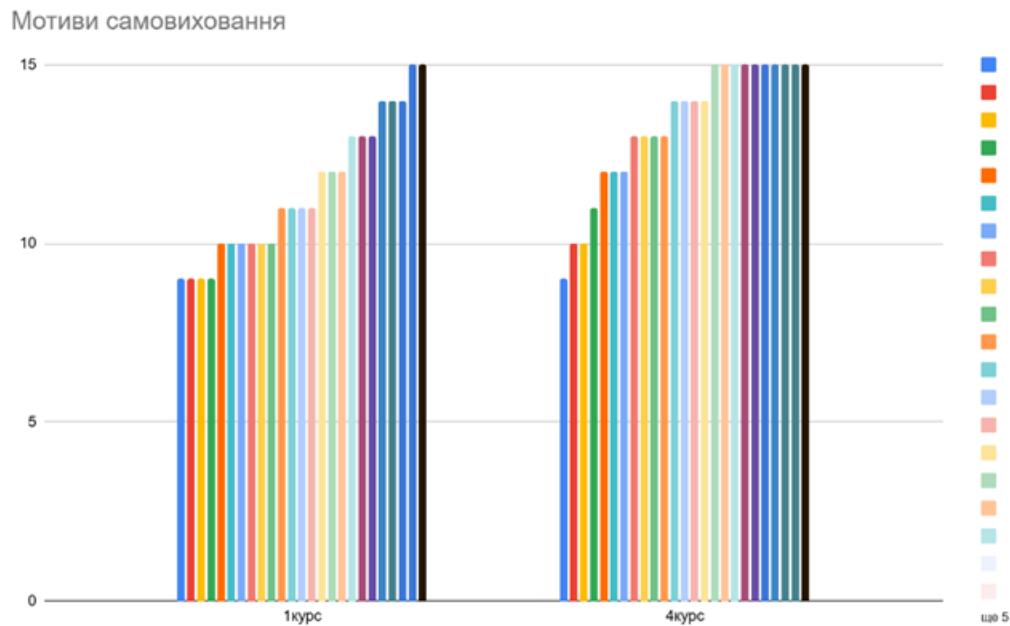

Рис. 3.17 Результати дослідження рівня проявлення мотиву самовиховання на 1 та 4 курсах навчання.

H_0 – студенти 1 курсу не перевищують студентів 4 курсу за рівнем прояву комунікативного мотиву.

H_1 – студенти 1 курсу перевищують студентів 4 курсу за рівнем прояву комунікативного мотиву.

$$Q_{емп} = 0+0$$

$$Q_{емп} = 0$$

$$Q_{емп} < Q_{кр} (p \leq 0,05)$$

Відповідь H_0 приймається студенти 1 курсу не перевищать студентів 4 курсу за рівнем прояву комунікативного мотиву.

Шкала «Формальні мотиви»(див. рис. 3.18)

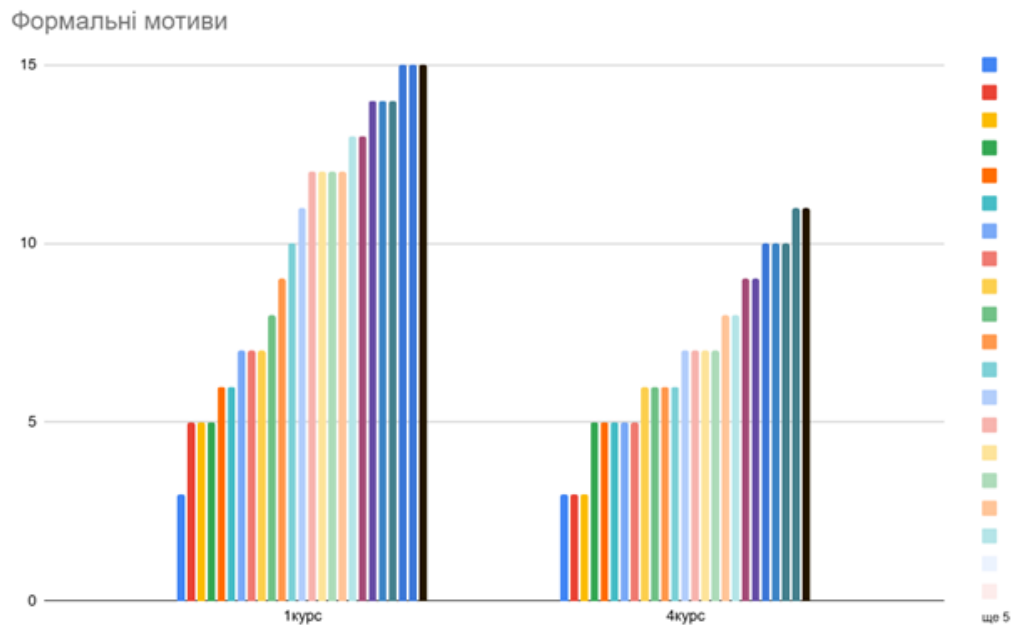

Рис. 3.18 Результати дослідження рівня проявлення формальних мотивів на 1 та 4 курсах навчання.

H_0 – студенти 1 курсу не перевищують студентів 4 курсу за рівнем прояву формальних мотивів.

H_1 – студенти 1 курсу перевищують студентів 4 курсу за рівнем прояву формальних мотивів.

$$Q_{емп} = 12 + 0$$

$$Q_{емп} = 12$$

$$Q_{емп} > Q_{кр}(p \leq 0,01)$$

Відповідь H_0 відхиляється

Відповідь H_1 приймається студенти 1 курсу перевищать студентів 4 курсу за рівнем прояву формальних мотивів.

Шкала «Утилітарні мотиви»(див.рис.3.19)

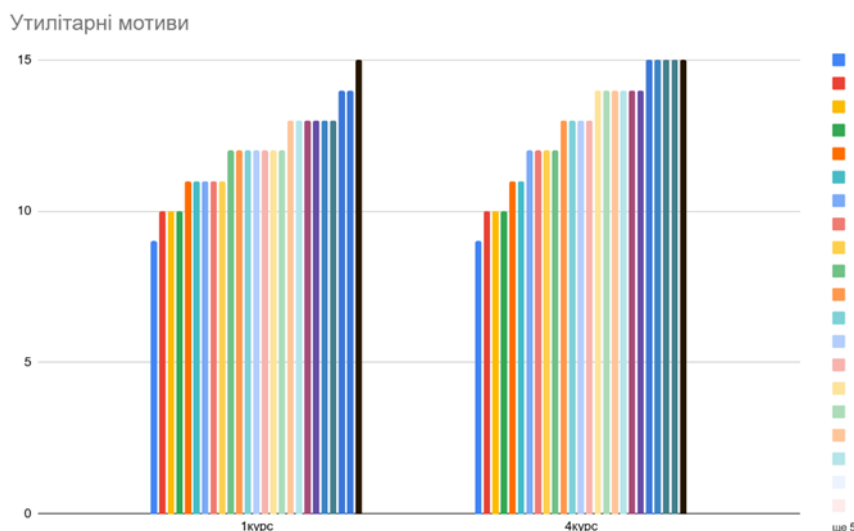

Рис. 3.19 Результати дослідження рівня проявлення утилітарного мотиву на 1 та 4 курсах навчання.

H_0 – студенти 1 курсу не перевищують студентів 4 курсу за рівнем прояву утилітарного мотиву.

H_1 – студенти 1 курсу перевищують студентів 4 курсу за рівнем прояву утилітарного мотиву.

$$Q_{емп} = 0+0$$

$$Q_{емп} = 0$$

$$Q_{емп} < Q_{кр} (p \leq 0,05)$$

Відповідь H_0 приймається студенти 1 курсу не перевищать студентів 4 курсу за рівнем прояву утилітарного мотиву.

Кореляційний аналіз дав змогу виявити що рівень розвитку мотивів суттєво відрізняється тільки в двох випадках, рівень прояву професійного мотиву значно перевищує на 4 курсі, а формального на 1 курсі. Незначна різниця спостерігається у суспільному, комунікативному та мотиві самовиховання. У пізнавальному мотиві та мотиві особистісного становлення різниця майже або взагалі відсутня.

Висновки до третього розділу

Провівши емпіричне дослідження домінуючого стилю навчання за методикою Г. Пригніна «Автономність – залежність особистості у навчальній діяльності» було отримано результати за трьома шкалами «автономний стиль», «залежний стиль», «невизначений стиль». Узагальнюючи результати можна стверджувати що в залежності від курсу домінуючий стиль навчальної змінюється. На першому курсі домінуючим виявився залежний стиль навчальної діяльності – 40% що свідчить про те що на початку навчання студент потребує підтримки з боку викладача доки не адаптується до нової форми навчання. На четвертому курсі домінує автономний стиль діяльності – 40% це свідчить що студенти вже набули навички самостійного навчання та проявляють готовність до професійної діяльності.

У результаті проведеного емпіричного дослідження за методикою Т. І. Ільїної «Вивчення мотивації навчання у виші» було отримано результати за такими шкалами «набуття знань», «оволодіння професією», «отримання диплому». Аналізуючи результати можна визначити що найбільш вираженим мотивом на першому курсі є оволодіння професією – 40%, це показує ставлення студентів до майбутньої професії, а саме зацікавленість в ній, та відповідальне ставлення до вибору професії. На четвертому курсі домінує мотив набуття знань – 48% це свідчить про бажання розвиватись та отримувати нові знання, в комплексі з мотивом оволодіння професією це показує тенденцію до розвитку в своїй професійній діяльності.

У результаті емпіричного дослідження за методикою «Діагностики мотивів учбової діяльності» М. Алексеевої було визначено рівні прояву мотивів на першому та четвертому курсах. Було визначено що на першому курсі перевищує формальний мотив що вказує на примус до навчання. А на четвертому мотив професійного становлення.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було вирішено таку науково-практичну проблему як дослідження мотивації у студентів.

Відповідно до поставлених завдань та визначеної програми дослідження були отримані такі висновки:

1. Досліджено що студентський вік поділяється на ранню та зрілу юність. Він пов'язаний зі становленням людини як повноцінної зрілої особистості. Студентський вік характеризується рядом новоутворень, зміни відбуваються в особистісній та соціальній сферах.

2. Визначено що мотивацію досліджують в таких сферах діяльності як психологія, педагогіка, соціологія, менеджмент та рекламна діяльність. Розглянуто історію досліджень починаючи з 17-18 століття. Визначили що мотив це результат зовнішньої та внутрішньої мотивації, а стимул лише зовнішньої.

3. Виявлено що навчальна мотивація є багатокomпонентною структурою. Аналіз складових навчального процесу виявив такі компоненти: самостійна робота студента, якість навчального матеріалу, спрямованість на студента, методи що запобігають активізації пізнавальної діяльності, методи що стимулюють відповідальність, значення педагога в процесі навчання.

4. Підібрано та охарактеризовано методичний інструментарій для вивчення мотивації у студентів, а саме:

- Методика «Вивчення мотивації навчання у виші» Т.І. Ільїна;
- Методика діагностики мотивів учбової діяльності М. Алексеєвої;
- Опитувальник «Автономність - залежність особистості у навчальній діяльності» Г. Пригніна.

Методика Т.І. Ільїної допомагла дослідити структуру мотивації у вищому навчальному закладі. Опитувальник містить в собі не лише значимі для результатів питання, в ньому також наявні так звані фонові питання для маскування які не впливають на результат та не враховуються при обробці.

Методика діагностики мотивів учбової діяльності М. Алексеєвої визначила домінуючі мотиви у навчальному середовищі, та показала рівень розвиненості кожного мотиву в студента, опитувальник допоміг порівняти наскільки різняться чи сходяться мотиви після вступу та на момент завершення бакалаврату.

За допомогою опитувальника Г. Пригніної можна дослідити особливості відношення студента до навчання, виявити в нього один з трьох стилів навчання, а саме автономний, залежний або невизначений стиль навчальної діяльності.

Методика діагностики мотивів учбової діяльності допомогла у відслідковуванні домінуючих мотивів навчання за восьми шкалами, а також показала наскільки сильно проявляється той чи інший мотив.

5. Провівши емпіричне дослідження 50 студентів за методикою Г. Пригніна «Автономність – залежність особистості у навчальній діяльності» було отримано результати: на першому курсі домінує залежний стиль навчання 40%, на четвертому курсі домінує автономний стиль діяльності 40%. Що дає змогу виявити що протягом навчання домінуючий стиль навчання змінюється. Студенти переходять від фази в якій виявляється несаможиттєвість у навчанні до фази де вони можуть показати себе як майбутні професіонали та показують готовність до стикання з практичною роботою.

Провівши емпіричне дослідження за методикою «Вивчення мотивації навчання у виші» було визначено що на першому курсі для студентів найбільш важливим є мотив «оволодіння професією» 40%, проте досліджуючи окремі відповіді варто зазначити що даний мотив характеризується попередньою обізнаністю про обрану професію та загальним задоволенням від неї. Друге місце за важливістю займає мотив «отримання диплому» 36%, при більш детальному розгляді питань можна визначити що частина з опитуваних вступили до закладу вищої освіти під певним натиском суспільства, а інша частина вважає диплом важливим не зважаючи на думку суспільства.

На четвертому курсі домінуючим виявився мотив «набуття знань» 48%, майже в половині респондентів найбільш виражений мотив спрямований на навчання, розширення світогляду та саморозвиток в цілому. На другому місці знаходиться мотив «оволодіння професією» 36%, що показує розуміння важливості обраної професії. В комплексі ці два мотиви є результатом який показує адекватний вибір професії та задоволеність навчанням.

Провівши емпіричне дослідження за методикою «Діагностики мотивів учбової діяльності» та здійснивши кореляційний аналіз за допомогою критерію Розенбаума було визначено що рівень розвитку мотивів суттєво відрізняється тільки в двох випадках, рівень прояву професійного мотиву значно перевищує на 4 курсі, а формального на 1 курсі. Незначна різниця спостерігається у суспільному, комунікативному та мотиві самовиховання. У пізнавальному мотиві та мотиві особистісного становлення різниця майже або взагалі відсутня.

Отже відповідно до отриманих даних можна визначити що гіпотеза яка передбачає що рівень прояву мотивів у першого курсу значно нижче ніж у четвертого є не підтвердженою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева М. І. Дослідження мотиваційної сфери підлітка. Вивчення особистості підлітка / За ред. М. Т. Дригус. Київ: Ін-т психології АПН України, 1994. 128 с.
2. Алгоритм підрахунку критерію Q Розенбаума https://stud.com.ua/125235/psihologiya/neparametrichni_metodi_matematichnoyi_statistiki#431
3. Величко Т. М. Особливості мотивації професійного навчання студентів-психологів. Сучасний вимір психології та педагогіки : зб. тез наукових робіт учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 22-23 травн. 2020 р. / Львівська педагогічна спільнота Львів 2020. С. 12-15.
4. Войтік Т. Г., Копейкіна Т.Г. Психологічні особливості студентів. Modern technologies of human development : Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference. Bordeaux, France. November 06-08, 2023 С. 220-226.
5. Герасименко А. В. Мотиви, інтереси, стимули, стимулювання як основні категорії, що розкривають сутність мотивації праці. Економіка та суспільство № 40, 2022. С. 3.
6. Готич В. О. Студентський (юнацький) вік, як сензитивний період для формування психологічної стійкості особистості. Scientific trends, solutions, theories and methods of development, The XXIII International Scientific and Practical Conference June 12 – 14, Bilbao, Spain С. 250-251.
7. Іванова Н. Г. Сутність мотиву особистості в теорії мотивації. Питання психології. Вісник Нац. ун. оборони України. 2021. № 61. С. 20-27.
8. Карпенко Є. В. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Львів: Просвіт, 2014. 168 с.
9. Керекеша О. В., Осадчий М. Л. Мотивація до навчальної діяльності студентів у вищому навчальному закладі. Збірник наукових праць Науковий

вісник Одеського національного економічного університету Одеса, 2021. № 11-12. С. 126-131.

10. Конспект лекцій з курсу “Теорія мотивації”/ уклад.: О. В. Прокопенко. Суми: СумДУ, 2006. 171 с.

11. Кордунова Н. О., Грицюк І. М. Психологічні особливості становлення зрілості студентів. Психологічні студії. 2024. №1 С. 75-80.

12. Купчак С. В., Грицуляк В. Б., Долинко Н. П., Халло О.Є. Анатомія та еволюція центральної нервової системи : курс лекцій Івано-Франківськ : ДВНЗ, 2019. 138с.

13. Кутерещин В., Космина А. Психологічні особливості самоактуалізації особистості в юнацькому віці. Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху соціалізації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 4-5 лист. 2022 р. / Західноукр. нац. ун-т. Харків, 2022. С. 130-134.

14. Лемак М. В., Петрище В. Ю. Психологу для роботи. Діагностичні методики: метод. вид. Ужгород: видавництво Олександра Гаркуші, 2012. 616 с.

15. Макарчук, М. Ю., Куценко, Т. В., Кравченко В.І., Данилов С.А. Психофізіологія: навчальний посібник. Київ: інтерсерві, 2011. 329 с.

16. Марчук Л. М. Психологічні новоутворення й асертивність у студентському віці. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія 2021 Т. 3. № 5 С. 105-110.

17. Мачтакова О. Г. Еволюція концепції мотивації як складової стратегічного управління на підприємстві. Вісник соціально-економічних досліджень. 2010. №40. С. 99-107.

18. Методика вивчення мотивації у виші Т. І. Ільїна <https://studfile.net/preview/9286081/page:2/>

19. Мірошниченко О. А. Види мотивації особистості до професійної діяльності. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць № 25. 2016. С. 87-93.

20. Морозова М. Е. Розвиток навчальної мотивації здобувачів вищої освіти. Наукові інновації та передові технології. 2022. № 10(12) С. 395-406.
21. Наталія В. Дослідження особистісної зрілості студентів як умови успішної професійної самореалізації. Педагогічний процес: теорія і практика. 2018. № 3 (62). С. 16-20.
22. Павелків Р. В. Загальна психологія : підруч. Київ : Кондор, 2009. 576 с.
23. Партико Т. Б. Загальна психологія : підруч. Київ : Ін Юре, 2008. 416 с.
24. Прокопенко Л. І. Мотивація як важливий структурний компонент організації навчальної діяльності студентів. Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі : зб. матеріалів П'ятої міжнар. наук. конф., м Київ, 23-24 червня 2022 р. / упоряд. З. М. Сverdлик, М. М. Цілина. Київ: Вид центр КНУКіМ С. 270-272.
25. Процик Г. М. Підвищення рівня навчальної мотивації студентів як головна тенденція сучасної педагогічної освіти. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали 20 Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Бухарест (Румунія): ГО «ВАДНД», 07 травня 2022 р. С. 233-237.
26. Саган О. В. Вплив електронних освітніх ресурсів на рівень мотивації до навчання здобувачів вищої освіти. Педагогічні науки Збірник наукових праць Вип. 105. 2024. С. 26-34.
27. Токарева Н. М., Шамне А. В. Основи вікової психології : навчально-методичний посібник. Кривий ріг: навчальне видання, 2013. 283 с.
28. Філоненко Л. А. Мотиваційні стимули укріплення ефективності соціально-позитивної поведінки. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2017. Т. 9. С. 202-215.

29. Хворостянко Н.А. Психологічні особливості мотиваційно-вольового компоненту соціальної ініціативної в студентському віці. Молодий вчений. 2021. №12. С. 11-15.

30. Чепурняк Н. В., Охота І. В., Хвостач А. М. Формування мотивації навчальної діяльності здобувачів освіти. Innovative development of science technology and education : Proceedings of V International Scientific and Practical Conference. Vancouver, Canada. 15-17 February. 2024. С. 379-387.

31. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник Харків: Прапор, 2007. 640 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Бланк опитувальника «Вивчення мотивації навчання у виші» Т. І.

Ільїна

1. Найкраща атмосфера на занятті — атмосфера вільних висловлювань.
2. Зазвичай я працюю з великим напруженням.
3. У мене рідко бувають головні болі після пережитих хвилювань або неприємностей.
4. Я самостійно вивчаю ряд предметів, які, на мою думку, необхідні для моєї майбутньої професійної діяльності.
5. Яку з притаманних вам якостей ви цінуєте найбільше? (Відповідь напишіть
_____)
6. Я вважаю, що життя варто присвятити обраній професії.
7. Я відчуваю задоволення від розгляду на заняттях складних проблем.
8. Я не вбачаю сенсу у більшості завдань, які виконуються у ВНЗ.
9. Я отримую велике задоволення від розповіді знайомим про свою майбутню професію.
10. Я досить-таки посередній студент, ніколи не буду зовсім хорошим, а тому немає сенсу докладати зусилля, щоб стати краще.
11. Я вважаю, що в наш час не обов'язково мати вищу освіту.
12. Я твердо впевнений в правильності вибору професії.
13. Яких притаманних вам якостей ви б хотіли позбутися? (Відповідь напишіть
_____)
14. За зручних обставин я користуюся на іспиті підручними матеріалами (конспектами, шпаргалками, записами, формулами).
15. Найкращий час життя — студентські роки.

16. У мене надмірно неспокійний і переривчастий сон.
17. Я вважаю, що для повного оволодіння професією всі навчальні дисципліни потрібно вивчати однаково глибоко.
18. За можливості я вступив би в інший ВНЗ.
19. Зазвичай я беруся за більш прості завдання, а більш складні залишаю напотім.
20. Для мене важо було зупинитися при виборі професії на одній з них.
21. Я можу спокійно спати за будь-яких неприємностей.
22. Я твердо впевнений, що моя професія приноситиме мені моральне задоволення і матеріальне благополуччя в житті.
23. Мені здається, що мої друзі здатні навчатися краще, ніж я.
24. Для мене дуже важливо мати диплом про вищу освіту.
25. З деяких практичних міркувань для мене це самий зручний ВНЗ.
26. У мене достатньо сили волі, щоб навчатися без нагадувань адміністрації.
27. Життя для мене майже завжди пов'язано з незвичним напруженням.
28. Екзамени потрібно складати, затрачаючи мінімум зусиль.
29. Є багато ВНЗ, в яких я би міг навчатися з неменшим інтересом.
30. Яка з притаманних вам якостей найбільше заважає навчатися (Відповідь напишіть _____)
31. Я людина, що легко захоплюється, але всі мої захоплення певною мірою пов'язані з майбутньою роботою.
32. Неспокій про іспит або роботу, що не виконані вчасно, часто заважають мені спати.
33. Висока заробітня платня після закінчення ВНЗ для мене не головне.
34. Мені потрібно бути в доброму гуморі, щоб підтримати загальні рішення групи.
35. Я змушений був вступити у ВНЗ, щоб зайняти бажане положення у суспільстві, уникнути служби в армії.

36. Я вивчаю навчальний матеріал, щоб стати професіоналом, а не для істипу.
37. Мої батьки — хороші професіонали, і я хочу бути схожим на них.
38. Для просування по службі мені необхідно мати вищу освіту.
39. Яка з притаманних вам властивостей допомагає навчатися у ВНЗ
(Відповідь напишіть _____)
40. Мені важко змусити себе вивчати як слід дисципліни, які прямо не стосуються моєї майбутньої професії.
41. Мене дуже турбують можливі невдачі.
42. Найкраще я навчаюся, коли мене періодично стимулюють, підганяють.
43. Мій вибір цього ВНЗ остаточний.
44. Мої друзі мають вищу освіту, і я не хочу відставати від них.
45. Щоб переконати в будь-чому свою групу, мені доводиться самому працювати дуже інтенсивно.
46. У мене зазвичай рівний і хороший настрій.
47. Мене приваблює зручність, чистота та легкість майбутньої професії.
48. До вступу у ВНЗ я давно цікавився цієї професією, багато читав про неї.
49. Професія, яку я отримую, найважливіша і найперспективніша.
50. Мої знання про цю професію були достатніми для впевненого вибору цього ВНЗ.

Додаток Б

Бланк опитувальника «Мотиви навчальної діяльності» М. І. Алексєєва

1. Хочу розширити свій кругозір, краще орієнтуватися в навколишній дійсності.
2. Хочу отримувати стипендію.
3. Хочу знати закони розвитку природи, суспільства.
4. Оволодіння знаннями – обов'язок студента.
5. Без навчання неможливо розвинути свої розумові здібності.
6. Інакше будуть неприємності в коледжі та вдома.
7. Такий порядок: батьки працюють, діти навчаються.
8. Хочу відповідати сучасному рівню життя.
9. Подобається дізнаватись нове.
10. Знання допомагають спілкуватися на різноманітні теми.
11. Вища освіта допоможе отримати обрану мною професію.
12. Хочу підготуватися до магістратури.
13. Нашій країні потрібні освічені та всебічно розвинені люди.
14. Знання дають почуття впевненості в собі.
15. Хочу оволодіти способами самостійної роботи над собою, щоб вдосконалюватися далі.
16. Хочу бути освіченою, культурною людиною.
17. Думаю, що диплом про вищу освіту забезпечить мені деякі переваги у працевлаштуванні
18. Хочу мати забезпечене майбутнє.
19. В коледжі, у спілкуванні із своїми товаришами та викладачами перевіряєш правильність своїх поглядів, вчинків.
20. ЗВО допомагає виробити власні погляди на оточуючий світ, суспільство, політику, культуру.
21. Вища освіта – гарна основа для будь якої професії.
22. Вчитися примушують.
23. В студентські роки з'являються дійсні друзі.

24. Вища освіта забезпечить мені певну позицію в суспільстві

Додаток В**Бланк опитувальника «Автономність – залежність особистості у навчальній діяльності» Г. Пригніна.**

1. Оточення вважає мене впевненою у собі людиною.
2. Перед початком роботи я звик аналізувати умови, у яких мені необхідно працювати.
3. При виконанні будь-якої роботи я звик оцінювати не тільки її кінцевий, але й проміжні результати.
4. Я схильний відмовитися від задуманого, якщо іншим здається, що я почав робити щось неправильно.
5. Навіть при виконанні відповідальної роботи мені не потрібен чийсь контроль.
6. Я однаково старанно виконую як цікаву, так і нецікаву роботу.
7. Для успішного виконання відповідальної роботи мені потрібен контроль.
8. Зазвичай мій робочий день проходить безсистемно.
9. За можливості вибору я волію виконувати роботу менш відповідальну, але і менш цікаву.
10. Після завершення будь-якої роботи я звик обов'язково її перевірити.
11. Я обов'язково повертаюся до початої справи навіть тоді, коли мене ніхто не контролює.
12. Сумніви в досягненні успіху часто змушують мене відмовлятися від запланованої справи.
13. Мені часто бракує завзятості для досягнення поставленої мети.
14. Мої плани ніколи не розходяться з моїми здібностями і вміннями.
15. Як правило, будь-які рішення я приймаю, порадившись із кимось.

16. Мені часто буває важко змусити себе зосередитися на будь-якому завданні.

17. Коли я занурений у якусь роботу, мені важко буває переключитися на виконання іншої.

18. Я схильний відмовитися від роботи, яка "не клеїться".

Додаток Г

Первинні результати дослідження 1 курсу за методикою «Вивчення мотивації навчання у виші» Т. І. Ільїна.

Мотив	Н/З	Н/З	О/П	О/П	О/Д	О/Д
№ студента	Бал	Коефіцієнт	Бал	Коефіцієнт	Бал	Коефіцієнт
1	7.8	0.61	6	0.6	6.5	0.65
2	9	0.71	7	0.7	4	0.4
3	9.6	0.76	6	0.6	6	0.6
4	9.6	0.76	8	0.8	4	0.4
5	7.8	0.61	5	0.5	6.5	0.65
6	10.8	0.85	7	0.7	6	0.6
7	6	0.47	6	0.6	7.5	0.75
8	3.6	0.28	8	0.8	8.5	0.85
9	9.6	0.76	7	0.7	8.5	0.85
10	6.6	0.52	6	0.6	6.5	0.65
11	12.6	1	7	0.7	3.5	0.35
12	10.8	0.85	9	0.9	4	0.4
13	9.6	0.76	8	0.8	6	0.6
14	9	0.71	9	0.9	7.5	0.75
15	9	0.71	7	0.7	5.5	0.55
16	9.6	0.76	9	0.9	7.5	0.75
17	4.8	0.38	6	0.6	8.5	0.85
18	9.6	0.76	8	0.8	6	0.6
19	6.6	0.52	6	0.6	5.5	0.55
20	9.6	0.76	7	0.7	3.5	0.35
21	9	0.71	9	0.9	7.5	0.75

22	7.8	0.61	7	0.7	5.5	0.55
23	6	0.47	6	0.6	6.5	0.65
24	9.6	0.76	8	0.8	6	0.6
25	3	0.23	5	0.5	10	1

Додаток Д

Первинні результати дослідження 4 курсу за методикою «Вивчення мотивації навчання у виші» Т. І. Ільїна

Мотив	Н/З	Н/З	О/П	О/П	О/Д	О/Д
№ студента	Бал	Коефіцієнт	Бал	Коефіцієнт	Бал	Коефіцієнт
1	9.6	0.76	6	0.6	6.5	0.65
2	7.8	0.61	5	0.5	5.5	0.55
3	5.4	0.42	6	0.6	6	0.6
4	6.6	0.52	4	0.4	8.5	0.85
5	12.6	1	9	0.9	6	0.6
6	9.6	0.76	6	0.6	6.5	0.65
7	9	0.71	8	0.8	3.5	0.35
8	9.6	0.76	9	0.9	6	0.6
9	7.8	0.61	8	0.8	5.5	0.55
10	10.8	0.85	8	0.8	2.5	0.25
11	6.6	0.52	7	0.7	5.5	0.55
12	10.8	0.85	8	0.8	4	0.4
13	7.8	0.61	6	0.6	6	0.6
14	12.6	1	7	0.7	6.5	0.65
15	9.6	0.76	8	0.8	3.5	0.35
16	9	0.71	7	0.7	6	0.6
17	6	0.47	6	0.6	8.5	0.85
18	6.6	0.52	5	0.5	6	0.6
19	12.6	1	8	0.8	3.5	0.35
20	9	0.71	9	0.9	6	0.6
21	12.6	1	6	0.6	6.5	0.65

22	9.6	0.76	8	0.8	3.5	0.35
23	6.6	0.52	7	0.7	6.5	0.65
24	10.8	0.85	6	0.6	3.5	0.35
25	6.6	0.52	5	0.5	8.5	0.85